

Sarusi Mihály

Innen a rácson

= Simonyi Imre, Ördögh Szilveszter, Körmendi Lajos és Nagy Gáspár küldeményei =

Levelesládából I.

Corvinka Könyvek
Békéscsaba, 2017

Előljáró beszély

Levelesládám régi fiókjait nyitogatva került elő ez a négy sorozat. Időrendben (születésük szerint) haladva Simonyi Imre, Ördögh Szilveszter, Körmendi Lajos és Nagy Gáspár nekünk írott levelei ezek. A már elhunyt íróbarátaink közül valókra tekintve. (Már ha Simonyit is ide vehetjük; mert egyébként alig, mint majd alább a rá vonatkozó fejezetben kiderül.)

Legközelebb – ha elérünk oda – az 1960-as évek hangulatát föltehetőleg híven mutató, nekünk írt levelek fognak következni. Barátok, rokonok s leányismerősök róták papírra nekünk a Békéscsaba, Corvin u. 7, vagy épp a Debrecen, Blaháné u.-i diákotthon, netán a Szeged-Óthalom, honvéd légi figyelő őrs s egyéb helyekre címezve (ifj.) Kurtucz Mihálynak, Fodrásznak, honvédnak, deáknak... Hogy ha tovább visszük (gombolyítjuk) a fonalat, (harmadjára) tán sor kerül az egykori szerkesztői levelekből való válogatásra is. Ez annyiban hibádzani fog, hogy tán érthető ifjonti dühömben a legtöbbet nyomban széttéptem, mert úgy igaztalannak éreztem az elutasítást, ahogy volt valamennyi. Pedig érdekes lenne sorra venni, ki kanyarította alá a nevét egy-egy pontos, avagy nevetséges állítás alá. Pl. az esetben is, midőn elsőre nemet tetszett mondani a kéziratomra, hogy miután 25 magyar rémes esztendő után ugyanazon írásművet melegen ajánlja közreadásra (igaz, már másik szerkesztőségben, s nem vitás, némi máshonnan érkező jótállás – úgymint elfogadás – nyomán), bizonyítandó hozzáértését íráshoz, irodalomhoz, magyar élethez. S a további postafiók-nyitogatás sem maradhat el, ha... mi magunk elérünk odáig.

Tervbe vett sorozatunk első füzetét megnyitva kezdvén kezdjük Simonyi Imrével, a leginkább gyulaiként számon tartott körösközi költővel, a szomszédvárosban élő, több tekintetben példának érzett, atyámmal egy idős, kőkemény ellenzékivel. Hogy folytassuk első könyvemnek, A csabai Szajján című beszélyfüzérnek a szerkesztőjével, Ördögh Szilveszterrel, kivel ugyan volt némi vitánk (előbb, majd utóbb), de akinek csak köszönettel tartozhatom! Majd – harmadikként e sorban – Körmendi Lajos, legjobb íróbarátom következik, akivel (úgy lehet mondani:) igen szoros kapcsolatba kerültem. Testvérként, barátként, harcostársként, valóban bajtársként álltunk – lelkiileg, szellemileg, néha a valóságban is kezét fogva, hátunkat egymásénak vetve – a másik mellett. Amíg az Öregisten ezt megengedte. Végül pedig a legifjabb halott íróbarát, Nagy Gáspár jöjjék, aki ugyan fiatalabb volt nálunk pár évvel, de a nemzeti ellenállásban viselt dolgaival bennünket, bátyjait is sikerrel befolyásolt. Hogy mutassa nekünk a példát. S mit lehetett tenni: ha ő kiállt, nyíltan, bátran, szemrebbenés nélkül, mi miért nem tesszük ugyanezt?... Ha nem is annyira egyértelműen, némileg óvatosan, szemünk meg-megrebbenve, majd megbátorodva... hazánkért, fajtánkért, szabadságunkért mégis kiállván.

Szóval... Mindig van mivel megtoldani egy-egy Simonyi-, Ördögh, Körmendi-, Nagy-sort. Hogy világos legyen az irományunkat netán kézbe vevőnek, hogy s mint vala az Úr azon tizedeiben. Mivelünk. Ott... innen a rácson.

S. M.

A többit bízza rám. Üdv. Imre
Simonyi Imre küldeményei levelesládából

Az első levél, amit Simonyitól kaptam, az 1971-es csabai föllépésével függ össze. Ha jól gyanítom, az esten való közreműködésre Simonyi által kiszemelt színész(nő) meghívásáról, meg Márai-könyvekről lehetett szó. Utólag ki tudja pontosan?! Számomra nyilván nem volt olyan érdekes, mint Imrének, akinek viszont nagyon! Az utolsó levele 1992-beli.

17-et őrzik a Simonyi-levelekből, több valószínűleg nem volt. (Meg azt a 2-t, amit hölgyismerősöm adott át megőrzésre.) E levelek hangja a lehető legtermészetesebb módon egész más, mint amiket Nagy Gáspár nekem küldött (~~1. Gazsi írja Miskának: Életünk, 2009/11-12. 43-56.~~). Aki ismerte Simonyi Imrét, annak költői a kérdés, hogy miért! Édesapámmal egyidős, tehát nemzedéknyi a különbség köztünk. Aradi ő is, mint az én családom, de például míg ő – mondom, aradiként – inkább biharinak érzi magát, mi aradiként igyekszünk őrizni csanádi mivoltunkat, s nincs bajunk aradi magyarságunkkal sem. Nagy Gáspár finomsága volt számomra a vonzó, s nem Simonyi nem ritkán durvaságig fajuló keménysége. Gáspár értő barát, aki segít akkor is, amikor nem tudsz róla, Imre értetlen atyai 'barát', akitől nem idegen a másik ugráltatása. Csak hogy pár példát említsek...

Levelesládából című sorozatom második darabja ez a mostani (az első az NG-leveleket üsmerteti), amely igyekszik bemutatni a nekünk írt Simonyi-leveleket, megkísérelve leírni, vagy legalábbis jelezni, milyen – minket illető – körülmények közt vetette papírra ezeket a sorokat Simonyi.

Keltezés egyetlen Simonyi-levélen sincs, a borítékon található postai bélyegpecsételésen vagy kiolvasható, vagy alig látható, elmosódott időpontot vettem alapnak. Egy-két esetben ez sem volt lehetséges, hogy miért, a levélnél jelzem, s a sorrendet a tartalom alapján igyekszem meghatározni, hogy minden darab a megfelelő helyre kerülhessen. A levelek szinte kivétel nélkül Gyulán íródtak, amelyik nem, jelzem. Az általa elkövetett aláhúzásokat hasonló módon jelzem; zárójelei ferdék, nem kerekék.

Egy helyen 'nyomdafestéket nem tűrő' megszólítással él Imre, ám én úgy gondolom, közölnünk kell, hogy világos legyen az őt nem ismerő számára is, milyen nyelvi fordulatok szaladtak ki nem is olyan ritkát a valóban nagy, ám hamar indulatba jövő költő száján. Az utolsó előtti, Fehérvárra küldött 1977-es levele pedig kisedd S. I.-gyűjteményem egyik legérdekesebb s legértékesebb darabja.

Csabán valósággal nyüszítettek az elvtársak, ha megláttak Simonyival. A legemlékezetesebb az 1970-es esetem Imrével.

A Népújság szerkesztőségében Sass Ervin óva inti Bencsik Mátét, hogy Sarusihoz hasonlóan barátkozzék *Simonyi Imrével* – tudod meg 2001-ben a cimborádtól.

Épp akkor fejeztem be Tanácsí-úti sétám Imre bácsival... Sass (a Búzapiac-téri Pártházban tartózkodó szerkesztőségben) már tudta, mi nem történt a csabjanszki Sztalin-úton a másik gyakornokával, azzal a rosszcsonn Miskával.

Ahogy karomba karolt Imre a csabai Fő-uccán, végig az volt az érzésem, figyelnek! Pártlap pártmunkás-jelölt párthírlap-író gyakornoka csak úgy, ukk-mukk, végigvonuljon kart karba öltve a Tanácsköztársaság úton ezzel a gyulai ellenforradalmárral...

Képtelenség.

S mit ád Isten, 30 magyar év után kiderül, jól tetszett érezni! S nem üldözési rögeszme riasztotta érzékeidet.

Újfönt nem.

Ahogy vonultunk Imrével kart karba öltve a csabai Fő-uccán a déli verőn az ebédelni igyekvő, ebédből megjövő elvtársak és elvtársnék, meg magunkfajták áradó tömegében, kissé ijedten néztél körül, ki lát benneteket? Mert ha csak egy is a mellettünk elhaladók, minket

vizslatók közül jelenti a főnökeimnek, már megint állás nélkül vagyok. Ráadásul eleve nincs ínyemre, ha férfi karol belém... Imre mindegyre fittyet hányva vonul velem végig a Csaba cukrászdától a Vasútig tartó kétezer méter hosszú – négyezer lépésnyi? – Andrassy úton, a fülemben baráti intelmeket sűg....

Hogyne lett volna rosszul a pártházi pártlap pártmunkás rovatvezetője?! „Csak nehogy úgy járj, mint a Miska barátod!” Mért, Miska hogy járt? „Simonyival egymásba karolva vonult végig a Tanácsköztársaság úton...” (Simonyinak az időben nem volt jelenése a helybéli 'irodalmi' sajtóban: nem volt, mert ki volt onnan tiltva. Erre föl a munkatársuk – a munkatársa a pártlapnak...)

Csak gyanítottad, miért nem kedvelnek téged az ötvenhatos ellenforradalmárokat szívből gyűlölő csabai pufajkáslapnál! Hogy 30 év múltán a barátodnak eszébe jusson: persze, a lapnál abban a pillanatban tudtak az általad elkövetett elvtársiatlanságról!

'Ellenforradalmárral' grasszáljon a lapjuk gyakornoka...

E levelekből is kiderül, miért volt köztünk tartózkodó a viszony. Hogy miért távolodtam el tőle újra és megint... Hogy valamikor csak újfönt rányissam az ajtót a Dob utcában, a 48-as utcában, majd végül az Erkel téren. Rányissak, amíg tehetem.

E munkácskával is rányitok Imrére.

... Simonyi Imrére! S nem Szmolára. Mert Imre nagyon haragudott volna, ha valaki le-Szmolázza! (Biztos ráborítja az asztalt.) Mert őt úgy hívták, hogy SIMONYI IMRE. Így döntött. S illik ezt tiszteletben tartanunk... egyszer s mindenkorra.

1971. legeleje

Koperta nélkül megmaradt levél. „Miska! Miután ez a B. harmadik levelem is válaszolatlan hagyta – természetesen minden további kapcsolatot megszakítok vele. Magát viszont megkérném, ha találkozik vele kérje meg, hogy azt a könyvügyet intézze el...” Hogy milyen könyv volt, fogalmam sincs. Tán a csabai könyvtár Márai-köteteiről volt szó, mert hogy arra biztatott bennünket, csórjuk el, neki azokra halaszthatatlan szüksége volna! Csodálta, hogy Csabán egyáltalán közkönyvtárban lehet Márai. Mert a csabai könyvtár valóban ilyen volt. Féja Gézának, Lipták Pálnak köszönhetően. A hatvanas években pl. Új Symposiont, Párizsi Magyar Műhelyt is kínált, s a legismertebb nyugat-európai napi- s hetilapok is ott virítottak a hírlapolvasó szabadpolcain. Nyelvtudás nélkül is meg-megértette az ember egy-egy címlapképükről, mi nem történik velünk. Aki meg túl gyakran emelte le őket a helyükről, a besúgó könyvtáros bácsi jelentésében névsorba került: „Gyakran olvas angol nyelvű könyvet, újságot:...” – és jött a több mint gyanús alakok díszes névsora. Hogy amikor most ráakadjak a kopóiratra, ott lássam egyik akkori legjobb cimborám nevét is. Hogy elüldözzék a hazájából e piszkok a barátomat. 'Márai a csabai könyvesházban'...

1971. I. 26.

„Miska! Gondolkoztam a műsor címén: ne 'Szerzői est' legyen – ezzel lelőnénk az esetleges TIT-estet, de egyéb megfontolás is vezet ebben az elhatározásban – hanem egyszerűen így: IRODALMI EST. Közreműködők Simonyi Imre költő és Goor Nagy Mária a Thália Színház tagja. Kérem, azonnal értesítse H. J.-t, hogy már a műsorfüzetet is így nyomassa és a plakáton is így hirdesse. Jobb így!!! Üdv. Simonyi Imre”. Nyilván ahogy rendelte.

1971. II. 5.

Imre első hosszabb levele hozzánk; majdnem olyan 'több rétegű' – több hasábra-nézetre szabott –, mint NG egyik-másik levele. Persze, a csabai est előkészületeiről... Goór még nem tud semmiről, ezért H.-nak „a héten kétszer is írtam; egyrészt, hogy Goórnak azonnal írjon még egyszer felkérő levelet, másrészt hogy most szombaton jöjjön át Gyulára... hogy némely részletet megbeszéljünk. /Ő sem írt semmit a leveleimre./” 15-én készül haza Pestről, „de ha

addig nem tudok valami egészen biztosat, akkor nem lesz előadás! Ugyanis most már kezd idegesíteni a dolog”. Azaz: vagy a szervezés gyatra, vagy az állambiztonság Simonyi-lassítása sikeres, vagy mind a három (mondaná Imre, ha mondhatná, s rád emelné az asztalt). Arról nem beszélve, hogy „tekintettel kellene lenni az én rongyolt idegzetemre.... Vasárnap – hacsak nem jön közbe valami – én még átmegegyek magához”. Jött is, a Corvin utcába, ahol jól érezte magát: parasztpolgár ház, nem emeletes torzszülemény ki tudja hanyadik emeleti odúja – később a Lencsési lakótelepen még majd szintúgy meglátogat, akkor már gyermekeimet készítetve ámuldozásra. „...ha a hugának van kedve, főzzön valamit, mert itt nincs időm ebédelni: délben be kell mennem Anyámhoz, aztán rohanok a vonathoz. Majd viszek át magammal könyveket, s verseket olvasunk. Jó? Így valamiképp mégiscsak megtartjuk ’az előadást’.” Majd a levél margóján arra kér, hívjam föl a Tháliát, tudjam meg GNM címét, keressem, rendben van-e...

1971. III./...

Székesfővárosunkban, Budapesten föladott levél. „Miskám! Górával autóval érkezik. Én szombat este megyek Gyulára és hétfőn az 5-órással Csabára. Üdv. S. Imre”. Imre szervezi a csabai ifiház Tizek Körében tartandó estjét, amit szerénységem ajánlott be a vezetőjének, H. J.-nak (valójában...-nek.). Élete első csabai bemutatkozása lett ez? Nem csak emiatt izgatta. Izgatta minden hasonló föllépése, nagyon készült minden szereplésére. A Viharsarokban elnémítva hogy ne lett volna számára fontos minden közszereplés... Rólunk nem is szólva. Sikeres partizánakciónak éreztem; hogy áttörünk egy falat. A hallgatását? ...Elhallgattatását. Még inkább: a butaságát.

1971. II. 21.

A csabai Simonyi-est után több levelet írt Imre Gyuláról Csabára annak a hölgyismerősömnek, aki velünk ült az est előtt a Körös Szálló kávézójában, s ahol Imre olyasmit is kiejtett a száján, hogy annak a nőszemélynek, aki tőle akar valamit, kézen kell állnia. A hölgy, jóval az esemény után, két levelet adott át megőrzésre. Ahogy olvasom őket, kiderül, az első, amely Imre szerelmi vallomása volt, nincs köztük. Hogy a fiatal hölgy azt találta válaszolni Imrének, nem tud kézen állni, kapta az újabb, értetlenkedő, majd aztán a következő, megint megértőnek mutató levelet. A szerelmi vallomására adott elutasító választ így fogadta: „Kedves B.! Hát bizony kellett néhány nap, amíg felocsudtam ettől a taglóütésről. Levele ugyanis otromba, sértő – még hozzá indokolatlanul. Hogy ’egy kalap alá veszem a nőket?’ talán épp fordítva: nagyjából egészéből ők bújnak egy kalap alá. Erről csak nem én tehetek?! Amikor Magát észrevettem: épp az érdekelt elsősorban, hogy vajjon a ’kalapba’ tartozik-e, avagy nem?! Ha nem: az nagyon jó lett volna...” De nem szerette Imre, ha valaki ugyanolyan hangon szólt vissza, mint amit ő a lehető legtermészetesebbnek tartott... a maga részéről! Az persze más kérdés, a megismerni óhajtott hölgynek szembesítenie kellett-e Imrét azzal a tornai hiányosságával, hogy nem képes az említett mutatványra. Mondhatni ’emberére talált’ a csabai nagylányban. Imre máshoz szokott?

1971. III. 3.

Csabai hölgyismerősöm és Imre levelezése, mint említettük, folytatódott. Elég furcsán. Ugyanis B. (Bcsabán Gyuláról) Imrétől III. 3-án lepöcsélt bélyegű levélben értesült arról, hogy még nem kapta meg a szerelmi vallomására adott elutasító választ, és idegesíti, hogy vajh mi lehet a levelével? Imrénél jobban ki ismerhette a III/III-as úrelvtársak levéllenőrző szolgálatát... „Drága B.!” – kezdi kedveskedve Imre, még mit sem sejtve B. bizonyos (előbb már említett) testi fogyatékoságáról. „Nagyon idegesít az a levél. Kérlek, szánj rá pár percet és írd meg, hogy végül is megérkezett-e, vagy nem? /Majd ha átjössz, élőszóban megmagyarázom, hogy tulajdonképp mért is idegesít?” A Simonyi-levelek kopertáján – ezen

is - hátul a ragasztásnál további ragasztások: vagy Imre, vagy a III/III. igazított rajta egyet. S adta, mikor adta tovább továbbításra – mi több, kézbesítésre (már ha nem sikerült valami főbenjáró bűn elkövetését rábizonyítani, legalább gyanítani) – a Simonyi-levelet... némi hónapos késéssel? Megkeverve levélíró, levélvárót, illetékes avagy illetéktelen levélolvasót... Vagyis ez a levél valójában az előzőt megelőző levél... Csak hát. Ha.

1972. X. 25.

Az első Simonyi-levél Veszprémbe, az irodaházi Napló szerkesztőségbe igen kurta. „Kedves Miska! Meg van-e Magának az az antológia, amiről a nyáron beszélt? Ha igen, kérem küldje el nekem. S még valami: kérdezze meg Konczot, miért nem hozta a korábban beküldött verseim? S hogy a jövőben kell-e a Naplónak vers tőlem! Írjon! Üdv. S. Imre.” Kurtának kurta, de egyértelmű. Örül, hogy immár Veszprémbe is van híve. Van valaki, akinek elmondhatja – aki azt meg is hallgatja –, hogy most épp mi a teendő. Hogy milyen válogatást emleget, már nem emlékszem. Koncz?... A lap főszerkesztő-helyettese volt, neki köszönhetem veszprémi állásomat. Ő szerkesztette a lap hétvégi művészeti-művelődési mellékletét, s mint alkalmi költő s a magyar költészet szerelmese, híve Simonyinak is. Nyaranta valóban hazajártam... Gyulára is: apámhoz a Kisoláhvárosba, meg a Várszínházba, a Várfürdőbe, unokanénémekhez Újváriba... Meg persze Imréhez be-bekukkantva – a párommal is, aki igen elbámult, máig csodálva Imre édesanyjának áldozatát – a Dob utcai remetebanlangba.

1972. X. 30.

Megint sürget, küldjem a könyvet! „Persze, hogy annak nincs értelme, hogy maga ott írjon róla. Örülök, hogy tetszenek az új írásaim. /Az októberi Alföldet, Új Írást is látta?/ Koncznak rövidesen küldök verset.” Azaz eszerint a Napló újság már közölte az előbb emlegetetteket. „/Viszont: az említett vers honoráriumot nem kaptam meg. Melyik számban jött az a vers?/ Arról pedig senkinek egy árva szót se, hogy a könyvet elküldte nekem. Értjük!?” Értették. „Legyen rám, s helyzetemre tekintettel! A többit bízva rám. Üdv. Imre.” Úgy is lett. Hogy mi, nem tudom.

/1975./ III....

Ezúttal már odakerül a nevem mellé a kopertán a megtisztelő és elismerő (és ezúttal persze hogy túlzó, hisz még csak egyszerű munkatárs, 'kezdő újságíró' vagyok) „szerkesztő” megnevezés. Megint szervezkedik, ezúttal Gyuláról indítja veszprémi estjét. „Kedves Miska! Szokoly Tamás járt itt, s mondta: ősszel megcsinálnák nekem Veszprémbe azt az estet. Most írtam Neki. Magának is írok, méghozzá azért, hogy legyen az ügyben Sz. Tamás segítségére. Nekem október felelne meg. Ha a dolog perfektuálódik, majd megírom, hogy melyik színésznőt kérjék fel a közreműködésre. A fontos, hogy ügyesen szervezzék meg: legyen közönség! Szeretettel üdvözlöm: Simonyi Imre. Természetesen hivatalos /a rendező szerv által történő/ meghívást várok!” Mi tagadás, Sz. T. mindent megtett a sikerért. (Mi magunk örültünk, hogy valamit mozdíthatunk... Bármit.) Üldözték is eleget szegény Szokolyt, amiért Simonyi-féléket (Csoórit, hasonlók) hozott Veszprémbe! A Georgi Dimitrov nevű bolgár főfőtovarisról elnevezett vármegyei művelődési ház népművelőjeként, irodalmi színpadának vezetőjeként, a helyi fiatal írók köre főszerzőjeként... épp elég borsot tört a Pap-birodalom nacsalnyikjainak orra alá.

1975. VI. 25.

Már ősز lévén, Imre – okkal – sürget. Hogy nekem (a Napló újság „szerkesztőjé”-nek) hiába írja, más dolog. „Miska! Eddig még nem kaptam meg a hivatalos felkérést. Kérem nézzen Maga is utána, hogy mi is a helyzet ott a kulturházban: mit várakoztatnak!? Ha megjön a

felkérés, küldök Magának fotót és verset a Napló számára. Maga pedig ír egy beharangozó cikkecskét. Üdvözlöm: Simonyi Imre.” Épp elég oka volt hivatalos fölkérésre várni! Hogy miért várakozatja a művelődési ház? Mert még ’maga’ a – azaz a magát irányítónak vélő - III/III-as (ügynök, és tartótiszt, és főtiszt) is bizonytalan, kell ez neki(k) egyáltalán?!... Simonyi Veszprémbe, a királynék – no meg Pap János – városába!... Beharangozni meg beharangozunk, rajtunk nem áll, ha engedik a harangocskát megkondítani. Ugyanazok, akik ’netán’ lassítják – ha tehetnék, megakadályoznák – ezt az egészet.

1975. IX. 26.

Költemények, levélkíséréssel. „Miskám! Itt volnának a versek. Ezeket gondolnám, hogy hozzák a szerzői-est előtt (szombat? vasárnap?) valamelyik számban. Szeretettel üdvözlöm: Simonyi Imre. A Heten c. darabnál felhívom figyelmét egyazon-kétféle kötőjellel megy s nem nem gondolatjellel!” Hogy az olvasószervező erre mit mondott, emlékszem (persze, hogy elsősre elküldött bennünket valahová!), a tördelő viszont megértőbb volt. Hogy mi lett a végeredmény? Ahhoz elő kéne venni a lapot. Tény, hogy a hétvégi mellékletet igényesebben szerkesztették, jobban odafigyeltek az efféle apróságokra. Ha netán megjegyzed, hogy Simonyi rendszeresen szerepel a Népszabadságban, ünnepi hajlékonyságuk fokozódott – majdnem odáig.

1975. X. 1.

Estje lesz Imrének, jönnek hát sorban az eligazítások. „Miskám! Megkaptam a levelét! De mi az, hogy ’csillag alatt’ ’ esetleg’ megemlítik, hogy ott lesz valami velem és körülöttem? Hát vagy ad a Napló egy előzetest, /főcímben S. I. szerzői estje/ néhány mondatban megemlítve, hogy kik működnek közre, hol s mikor lesz a dolog – vagy ne hozzanak róla semmit. Ha a Napló netán színvonala alattinak minősítene akár engem, akár az estet, akár a verseim: ez joga. De ’csak úgy’ csillag alatt /s főként: ’ esetleg’/ hát ilyet nem játsszunk kedves Miska! Jó? Akkor inkább semmit! Kissé kijöttem a béketűrésből. Üdvözlöm: S. Imre.” Okkal jött ki a béketűrésből, csak hát az úgynevezett ’Magyar’ ’Szocialista’ ’Munkás’ ’Párt’ nevű műintézet veszprémvármegyei bizottságának napilapját nem mi ketten szerkesztettük Simonyi Imrével! Tudhatta ezt ő jól, biztos tudta, de tán nem eléggé. Szóban ilyenkor olyasmivel egészíti ki mondandóját, hogy ha nem úgy tesznek, ahogy kéri, hát menjenek... Oda, éppen oda.... Egyetértettem vele. Azon túl nem sokat tehettem. Ha volt hozzá bátorságom, odaraktam K. I. főszerkesztő-helyettes mellékletszerkesztő elé, olvassa, mivel fenyegetőzik Imre. Ijedős ember volt szegény Pista, majdnem annyira, mint mi (mármint hogy mi a Simonyin kívüli Simonyi-barát világban), de neki ’amarra’ is figyelnie kellett, sőt, igazodnia. Mi az hogy: ’csak úgy’, pláne ’csillag alatt’, netántán ’ esetleg’. ’Sorok közben’. Simonyiról lévén szó, pláne hogy pláne.... Koncz István? A hatvanas-hetvenes évek hithű kommunista veszprémi lapszerkesztője az 1950-es években papnövendék, 1956-ban főlzabadultan köszönti költeményeiben a forradalmat, hogy az egyik föltétlen hitből a másik föltétlen hitbe csúszó ember a rendszerváltozás után halálos betegen a Népszabadság szerkesztőjeként szaktársai közt az egy igaz hitet kísérelje meg hirdetni – gyanúnk szerint tökéletes sikertelenséggel... Ki másét: Krisztusét. Krisztusét!

1975. X. 16.

Talállok olyan levelet Simonyiúi közt, amely újraragasztva cseppfolyós ragasztóval lett leragasztva, a többit (mint ezt is) ragasztószalaggal újfönt ragasztotta le a küldő, avagy az útközbeni... levélbiztos ’biztos elvtárs’. „Miskám! Kérném, hogy küldjön nekem a Naplóból 3-3 számot, abból is, amiben a versek, abból is, amiben az előzetes jöttek! Sylviának ugyancsak adjon fel 1-1 példányt belőlük. ...Tamás hogy van? Beszélte vele?! Szóval: várom az újságokat... Ölelem: Imre.” Eszerint K. teljesítette Imre követeléseit. Szokoly Tamás

pedig... Akkor is, utóbb is, egész a jó három évtizeddel későbbi haláláig gyakran volt rosszul: hol bajban, hol megint bajban. Hogy közben írja, míg írhatja, a költeményeit. Amiben – a költészeten túl – pl. különbözött Imrétől: nem vette olybá, hogy őt állandóan ellenőrzik a titkosrendőrök. Imre olybá vette – okkal-joggal, látható a mára már kutatható kopójelentésekből. Pedig neki is lesték szinte minden szavát (hogy a szavait napra nap igazoló tetteiről ne is szóljunk) – majdnem ugyanazok, csak Gyula helyett Veszprémben. Óvatos egyikőjük sem volt! Csak Imre pohár ez-az hatása ellenére is tökéletesen józan állapotban izgatott, Tamás a több tucat pohár italtól némiképp átalakulva is nyílt uszítás nélkül. A zsarnokság ellen Tamás a tetteivel (leginkább a szervezéseiével) lázított. Imre: amivel lehetett. Ami belefért!!!

1975. X. 17.

Ezúttal levelezőlapot küld. (Borítékra 1 forintos, levlapra 60 filléres bélyeg kell, tehát megéri, ha rövid a mondókánk. Megérte, amíg a posta ezt megengedte; az átkos Kádár-korszakban a hírház ezt megengedte nekünk, a boldog emlékezetű újraépülő vadkapitalizmus 'nemzeti' hírháza beszüntette ezt a szabad választásunkon múló lehetőséget.) (Szabad választás? Addig, amíg övék nem a döntő szó. Az álladalmi - vagy egyéb, mi több magán, sőt, nemzetközi, mi több, nemzeteken felül álló – egykéz.) „Miskám! Föltétlen kérje meg a két fotóst, hogy küldjenek az összes felvételekből /illetve Magának adják át, és Maga küldje el/ lehetőleg 2-3 kópiát mindegyikből. Sylvinek pedig Maga póstázza fel; ugyancsak: 1-1 példányt a jobbaktól, persze olyanokat is, amelyen mindketten rajta vagyunk. Ölelem: Imre. Az eredeti két fotómat kérem küldje vissza.” A lap fényképészeivel – kartársaimmal – ugyan természetesen jóban voltam, ám hogy az összes Imre-képet elkérjem tőlük... Rádadásul át is adják azokat... Majdnem lehetetlen föladat... Az est? Igen jól sikerült. Telt ház a Dimitrov – a magunk szava járása szerint a „GYERÜNK GYURKA BÁCSIHOZ” JÁTSZÓHÁZ – kamaratermében, s Imre azzal merevítette le a költészet helybéli szerelmeit, hogy a derekát kihúzva egy adott szent pillanatban, melyet odahaza, a Dob uccában alaposan kifundált, fölépített, magában ezerszer lejátszott, a Gyerünk Gyurka bácsiban is oly jól időzített, hogy *az Árpád-házi királyok szellemei örököse áll Önök előtt!*-től ledermedtek... A megdöbben hallgatóság azzal tisztában volt, hogy Veszprém Gizellának – no meg Istvánnak – köszönhetően a magyar királynék városa, de hogy a magyar királynők városában egyszer csak (mást ne mondjunk, Pap János országglásának javán) élénk álljon egy Körös-parti költő, hogy ő lenne az utolsó Árpád-házi?! ... Aki ott volt, máig nem felejt. Imrét nem lehet elfelejteni. Mármost hogy az nem tudja – míg él, mert utána a helyzet változik – Simonyit feledni, aki egyszer is hallotta... szavalni. Költői művet előadni, mi több, megszólaltatni. Szóval hogy akit megfogott Imre költészete. Nem kíméletlenül kemény hangja, hanem e leplezetlenül 'színpadiasan' (mert hogy színpadon hogy szólaljon meg a színész, az előadó, a szavaló, ha nem színpadiasan, tehát hatni akaróan, 'hatásvadász módon' hatást kíváltani akarván?) élénk tárt költészet igazságaival.... Csak azt nem tudjuk, helybéli, vagy Imrét jobban ismerő békésvármegyei – Imrét ide is elkísérő? – kopó számolt-é be az illetéktelen illetékeseknek eme szép est fénypontjainak árnyoldalairól. (Azok, akik ha tehetnék, 2010-ben is e fények árnyai után vadásznának; ám, sajna, hiába kapkodnak. 'Simonyi'-t hogy lehetne megfogni?)

1975. /X./....

Ezen a levelén nincs lebélyegezve a bélyeg – újrahasznosításunkra vár. „Miska! Könyörgöm! Szerezze meg a két fotóstól az összes felvételeket. Valamint küldje vissza a lapban s a meghívóban lehozott két eredeti fotómat. Azokra szükségem van. Ha csak módjában van küldjön a három számból 1-1 példányt, amelyekben előfordulok. Sunyovszkynak küldött belőle? Természetesen mind a háromból. Tamással mi van? Kérem, ne hagyjon egyoldaluan levelezni. Ez a halálom. Egyébként se vagyok jól. Üdv. Imre.” Sajtófényképésztől elkérni a

teljes fölvetel-sorozatot, csak úgy, baráti alapon... Nagy néha megesik, hogy hallgatnak rád. Ám hogy egy fiatal újdondász 1975-ben (Veszprémben!) visszakapja a nyomdából az általa leadott képet... Ennél is lehetlenebb. Majd egyszer, ha véletlen visszajött. Sunyovszky? Igen, meg Goór. Mindig a legjobbak – s melleleg, nem mellékesen: a legszebbek – közül valaki. Persze, hogy nő illett Imre mellé az estjére (Gyulán, Csabán, Veszprémben, bárhol a kerek egy, Simonyi által becserkészhető világon)! Jó hogy nem férfi... Ilyen meleg hangulat Imre körül elképzelhetetlen lett volna. Épp e rendre férfi-női előadói páros tette – Imre, meg a jó előre és jól kiszemelt színésznő jóvoltából – férfiasá a Simonyi-esteket. Hogy hol dübörögjenek, hol sírjanak, hol telve legyenek magabízással, hol dacos keserűséggel háborogjanak... Megjelenítve a Simonyi költészetét átható-átítató-belengő élethalálharc minden rezdülését.

1975. X. 24.

Az e havi Gyula–Veszprém postai levél csúcsforgalmat lezárva Imre azt írja levlapján: „Miskám! Az ég áldja meg! Írtam, hogy a két fotóstól szerezz meg s küldje el a felvételeket. /Az újságok megérkeztek, köszönöm!/ Sylvianak ugyancsak küldje el... Mi van Tamással? Aggódok érte! Milyen visszhangok vannak a városban az előadásra? Szerintem: rossz voltam. Dehát nagyon beteg voltam. Tulajdonképpen le kellett volna mondanom az estet. Sajnálom, hogy nem voltam az igazi. Ölelem: Imre.” Imre jól érezte, hogy valóban nem volt olyan átütő, mint szokott. Szíven ütött bennünket Árpád-háziságával, ám versmondása egy árnyalattal alatta maradt a tőle megszokottól. De Veszprémben ez is épp elég volt – pl. ahhoz, is, hogy Tamást tovább nyomorgassák. Kik? Kik-kik! Azok, akiknek az időben az volt a dolguk: mások megnyomorítása. Hogy a küzdő–vergődő lélek szeszbe fojtsa félelmét. Imre nem, Imre bírta szesztelen is.

1975. XI. 1.

Csoda, ha belefáradt a várakozásba? Értem, hogyne érteném a dühét, amit eddig magába fojtott. Ezúttal meghagyom levele eredeti tördelését.

„Miska! Hát most már aztán a kúrva Isten bassza meg Magát is! Egy árva idegzetem van. Azzal ne basszon ki. Jó.

Én az alábbiakat kértem:

1. Az előadás során két fotós kattogtatott, a föld alól is kerítse elő őket, és szerezz meg az összes felvételeket, amit rólunk készítették. Fontos!!!
2. A két eredeti fényképemet kaparja elő valahonnét és küldje.
3. Én is voltam újságíró!!! Elfekvő példány kell hogy legyen a szerkesztőségben, kapjon 1-1 számot mindháromból és Maga küldje el Sylvianak...
4. Ne bízson semmit arra a... baromra, aki már ott úgy kiborított, hogy az előadást alig bírtam megtartani.
5. Levelemre postafordultával válaszoljon /attól a gyereke nem lesz betegbb!/ mert egyébként a kurva életben szóba nem állok Magával.

Most aztán tényleg dühös vagyok!

Nahát, üdvözlöm:

Imre”

Szó mi szó, nyilván úgy esett, ahogy Imre írta. Az, ami gyanítható. A lapnál nem boldogultam a dolgával, ránk sem hederítettek. Ráadásul '75-ben már kezdett forró lenni a lábam alatt a talaj, úgyhogy éppen futóféliben vagyok, januártól már máshol dolgozom. Épp ezért szedem az irhám: erőszakos pártmunkások irányítják a lapot, akik hogy lennének a legkisebb megértéssel S. M. vagy S. I. gondjai – még hogy gondja, netán inkább egyszerűen csak kérése – iránt. Hogy hogy magyaráztam meg Imrének, nem emlékszem. Nem tudom, sikerült-e. Hogy később is szóba állt velem, az igaz. Én meg vele. Mert gyakori

türelmetlensége és alkalmankénti féktelen durvasága, bevallhatom (tán máshol is megtettem!), taszított. Ami valamelyest a közelében tartott: a tisztelet TISZTA KÖLTÉSZETE iránt. (Ahogy, mit lehet tenni, ezt is bevallottam már...)

1977. VIII. 26.

Két évvel később, amikor már a Naplót követő (még mindig Vp-i) Vármegyeházáról is továbbmenekültem a legközelebbi megyei laphoz, Székesfehérvárra, jött e levél Gyuláról. Ahol a pontos címzés szerint Imre megtalált. (A fiam, aki Fehérvárt végzett mérnök, 2010-ben örömmel fedezi föl asztalunkon atyja székesfehérváriságának eme bizonyítékát). Nyilván nem véletlenül. Nyáron már megbeszélhettük, amit meg lehetett vele? Mert amit nem, azt aligha. Hogy bennem maradt a tüske, alább kiderül. Ez is az eredeti bekezdésekkel (mert ennek itt is van némi jelentősége) kerül ide levelesládánkból.

„Miska!

Mit számárokodik? Hiszen az a pár évvel ezelőtti gorombáskodásom egyszerűen a betegségem számlájára írandó. Tulajdonképpen abban az állapotomban le kellett volna mondanom a veszprémi fellépést, hiszen alig álltam a lábamon, s csak félig-meddig voltam a szellemi képességem birtokában.

Azóta – némi közbülső javulás, vagy látszat-javulás után – különösen tavaly ősz óta meredeken esek lefelé.

Operáltak egy gyanus dologgal, de a testem különböző pontjain egyéb idegesítő tünetek jelentkeznek.

De a nagyobb baj: az idegzetem bomlása, gondolkodó képességem tompulása s az ezzel járó állandósult szorongás, hogy mi lesz velem?

Egy éve lassan, hogy nem tudok dolgozni: teljesen kiürültem, nincs semmi mondanivalóm.

Túl nagy terheket viseltem, cipeltem ötvenhat éven át. Az ötvenhetedikben kiderült: nem emberre szabott teher volt az.

Hát most fizetek. Egy csúnya életnek: egy ronda véggel. Ahogy illó a magamfajtának.

Nyugodjék meg: szépnek találtam a rólam szóló megemlékezését” – mert szóban, odahaza rám támadt, milyen sületlenségeket írtam én róla össze?! (ismertetve és dicsérve a veszprémi lapban a tévé róla készült filmjét, bemutatva Simonyit az ottaniaknak) –. „A szándékot mindenképp, a megvalósítást kevésbé sikerültnek.

Ne haragudjon, de befejezem ezt a levelet, mert fáraszt az írás. A napok nagy részét ágyban töltöm. A régi fejfájások, melyeket Maga is ösmer: méginkább gyötörnek. Anyám ágon az egész család érbetegségeiben ment el.

Isten áldja, kedves fiam:

Imre bácsi

Utóhang és széljegyzet s néhány tárgyi-eszmei korrekció:

1. olvastán: nem tértem ki a hitemből!
2. Cervantes és Gyurkó nincs egy súlycsoportban!
3. Márai és Krúdy világa igenis valódi volt. Olyan: amilyen, de valódi. Minden világ „valódi” – legfeljebb nem igaz. Erényük: mindketten úgy ábrázolták azt a „valódit”: hogy nem igaz. Pontosan: igazságtalan!. Márai több volt mint polgár, József A. több volt, mint proletár.

Ime: a polgár „úri” Márai 1940-ben! Így írt a „proletár” J. A.-ról: /aki ugyancsak Úr volt/ „Versei hangjában van valamilyen gyöngéd és remegő dünyögés, mintha egy őz dideregne és vinnyogna a holdfénytől hideg és veszélyes világban. Valami nemes, és állati van e hangban, valami sértett és tetemre hívó! Végzetes hang ez! Csak a fiatal Hamsun hangja hasonlít hozzá; abból az időből, mikor a „Pánt” írta és a „Misztériumokat”.

Hát ez bizony nem az „úr” hangja, a „proletárhoz”, hanem az egyik előkelő szellemé, a másik előkelő szellemhez. S mindez a Horthy-kurzus kellős közepén! Tehát: mindketten nem csupán a „valódit” írták, ellenben az „igazit”!!!

Krúdy pedig – előkelőbb eszközökkel – „valódiságban” is rávert néhány kört a röghöz /szellemi röghöz!/ kötődött Móriczra!

S hogy nekem van közöm a „mához”, a valósághoz? Több mint hinné! Ha jól olvas: az igazi „mát”, s az igazi „mai-valóságot” nem is olyan ördögösség kiolvasnia belőlem!

Várja be türelemmel, amíg vagy maga nő fel az igazsághoz, vagy az Igazság nővi föl /látványosan!/ a „valóságot!”.

A valóság nem érték, csupán tény. Az igazság: érték, amit a valóság dudvája koronként eltakar.”

Hogyne lett volna igaza: abban a hírlapi cikkecskében persze hogy leegyszerűsítettem... annyi mindent. Valóban nőnem kellett még. S hál’ Istennek ezúttal nemcsak elnéző, megértő is volt. De hogy valamennyiük közül Móriczhoz lett a legtöbb közöm, ahhoz Imrének valóban nem volt köze, mondhatni semmi. Visszafogottabban: nem sok. S ez az, amit csak-csak jól éreztem; legfőljebb megfogalmazni nem sikerült még elég világosan. Amit persze Imre hogy fogadott volna el! Megvolt nélkülünk a világgal.

1992. máj. 12.

1979-ben hazakerültem, levelet így már nemigen váltottunk. Ezt a csabai MTI-be címezi, a Munkácsy utcai ávéhá-palotába, ahol tán őt is kezelték az áldott emlékü ávosok, pufajkások, muszkakatonák s más hasonzorúék. „Sarusi Mihály úrnak”: „Mihály! Meg tudná-e tenni, hogy 28-án, délután ugy 5 órára átjönne értem, mert én is résztveszek a könyvheti műsorban. Én nem tudok mivel átmenni. Sokat betegeskedek. Most már magas vérnyomás is! Írjon, hogy értem jön-e? Üdvözlettel: Simonyi Imre.” Azokban az években nem volt Csabán és a vármegyében könyvheti – és általában semmilyen – megjelenésem, de attól még átmehettem érte. Hogy hozzám fordult, mutatja, milyen volt a kapcsolata Gyula város és Békés megye hivatalosságaival, közművelődési intézményeivel, meg e kistáj kocsis polgáraival a rendszerváltozást követően – épp a haláláig. Aztán még néhány átruccanás hozzá. Ő bebenézett hozzám, immár anélkül, hogy tartania kellett volna a kopók csaholásától, a Munkácsy utcai volt ávos-székházbeli MTI-irodába – kopó-csaholásmentesen, ám a kopószag még ott illatozott, a kopónyűszítés sem vált még teljesen hallhatatlanná. Mekkora szemekkel méregettek bennünket, amikor először – az 1980-as évek elején – beléptem vele Csabán e nem akármilyen helyen lévő hírügynökségi kirendeltségre! Az ellenségek ellensége, a gyűlölet legfőbb tárgya, (a helybéli, azaz békésvármegyei) ’56 egyik megtestesítője... a sarki rendőrszobává alacsonyított csabai MTI-ben! Ahol a főnök száján – meglepetésében, megrökönyödésében, döbbenetében – kicsúszott: „Imrét akkor le tudtam volna löni”. Őt, s mindenkit, aki az ő (ruszki tankon visszaérkező) ’forradalmukra’ tört. Szegény fejünk! Úgy tettünk, mintha mi sem történt volna...

Hogy aztán Imre rövidesen – valóban nem túl lelkesen – végleg itt hagyjon bennünket.

Ha Ördögh mondja

Levelek szerkesztőmtől, Ördögh Szilvesztertől

A '80-as évek két legjobb irodalmi folyóirata gyanúnk szerint az 1983-ban betiltott Mozgó Világ és az 1991-ben lekaszált Új Írás volt. Mindkettő meghatározó szerkesztővel – az előbbié (szerintünk) Alexa, az utóbbié (természetesen) Juhász volt. Két igen különböző egyéniség. Ördögh Szilveszter pedig nem csak hogy az utóbbi lapnak volt rovatvezetője, de szerkesztője a Magvető fiatalokat fölfedező Új Termés sorozatának is.

E két lap színvonalát máig nem érte el egy sem.

Ördögh Szilveszter (1948-2007) 1988-ban lett alapító főszerkesztője a vállaltan baloldali Tekintetnek. Akkoriban – könyvein kívül – csak e két lap(já)ról tudtam, számomra csak utána derült ki, hogy éppen ekkor, 1988-ban beválasztották az MSzMP Központi Bizottságába. Gyanúm szerint úgy járt, mint az a cimborám, aki épp ekkortájt fogadta el egy megyei (mi más, párt-) lap vezetését. Imre azt hitte, majd ő javít, segít, népét szolgálva helyre teszi az elrontott dolgokat... Vehette olybá – ugyanígy (?) (igen, nem, nem tudom) – Szilveszter is. Mindenesetre 2005-ben az MSzP embereként a Duna TV tulajdonosi testületében bizonyos hírek szerint az ő átszavazásával nyert az ellenzéki elnökjelölt. (Aki, szokás szerint, olyan volt, amilyen.)

Meghasonlásairól maga írt a Népszabadságban. Minderről nekem korábban fogalmam sem volt. Csak mint szerkesztőt ismertem – úgy, ahogy egy (vidéki) szerző ismerheti a (pesti) szerkesztőjét. Akivel alkalomadtán a Kiadón kívül is összehozhatja a sors. Mint tette ezt velünk '83-ban vagy '84-ben, a Mozgó Világ-ügy után rögvest. Csabán, a mára már porba omlani készülő Körös Szállóban... Meg később Pesten, majd Veszprémben.

Az elsőként megjelent könyvem szerkesztője volt Szilveszter. Jó szerkesztője. Segített egyberakni-fölelítani, valóban füzérré varázsolni A CSABAI SZAJNÁNT.

Kerül némi tanulság, ha sorra vesszük, az 1979 és 1994 közt nekem írt 13 levele mit mond ma, s hogy milyen körülmények övezték elsőként megjelenő könyveimet... Hogy látta mindezt első könyvszerkesztőm... (Nem az első szerkesztőm, mert az Alexa Károly volt – a Mozgó Világnál –, de kiadói szerkesztőként valóban ő lett az első...)

1979. december 22.

Géppel írt levél az első, amit Tőle kaptam. A magas Magvető Vigadó-beli, páternosztterrel megközelíthető szerkesztői szobácskájából a kies csabai Lencsési úti lakótelepi III. emeleti otthonunkban lévő dolgozószobámba. „Kedves Mihály, leveled és a kéziratod megkaptam.” Nyilván A CSABAI SZAJNÁN lehetett az említett kézirat. „Válaszaim: 1./ A Kutyakántor valóban megjelenik a FIJAK-antológiában – címe: Isten tenyerén ülünk. Tudomásom szerint szeptember végén elment az anyag a nyomdába – de hogy végül elkészül-e könyvhétre, azt nem tudom. A nyomdán múlik. Különben bízom benne, hogy mielőbb szerződést is kapsz. 2./ A kéziratodat még nem olvastam – illetőleg, hogy tudj róla, az Életünk pályázatra elküldött három 'beszélyt' ismerem belőle, mást nem. Gondolom, januárban hozzájutok – bármennyire furcsa: sorba kell állnia, igen sok kéziratot kell még elolvasnom, és vár, egy-kettő, szerkesztés alatt is. Mihelyt kikerekedik a hivatalos, kiadói vélemény – bízván abban, hogy jó lesz, jelentkezem vagy jelentkezünk. 3./ ... ha jó és elfogadjuk közlésre, akkor két példány kell belőle, ha utálod a sokadszori gépelést, ha nem... Hát egyelőre ennyit. Türelmed kérve barátsággal üdvözöllek: Ördögh Szilveszter.”

Azaz megkapta a Szajnánt (A CSABAI SZAJNÁNT), pedig csak akkor fejeztem be a beszélyfüzért; azaz elég hamar kiadó kezére adtam. (Veszprémben, hogy év végére már megint Csabán éljek – ám ezúttal már a családommal.) Viszketett a... mim is? 35 évesen még az első kötetért ácsingóztam! (Hogy a ládafiában várakozik a föltámadásra pár – kiadatlan –, kit érdekel...) (Később – majdnem – mind megjelent.) (A legelső három – hármasköny – máig pihen...) Közben küldtem belőle

néhány elbeszélést ide, oda (folyóiratnak)... Még a végén könyv lesz a csabjanszki beszélvényekből?!

1980. március 7.

Megint a Kiadóból értesít. „Kedves Mihály, kéziratodat elolvastuk, s úgy néz ki, hogy a kiadó fővállalná a megjelentetést. De! Egybehangzó véleményünk szerint meg lehet szűrni ezt az anyagot – vannak benne gyöngébb, túlságosan is ötletszerű ’beszélyek’ –, ugyanakkor fölmerült egy átszerkesztés is, no meg stílárís – helyenként tartalmi – csiszolás. Hogy pontosak mik, azt most levélben nem taglalom, mivel szeretnénk Veled beszélni a teendőkről...”

Szűzanyám, még a végén kiadják! Elgondolható, mit éreztünk... Azt követően, hogy azért esztendeje már megtörtént a „beavatásom” (bevezetésem, íróvá ütésem-üttetésem?): a Mozgó közölte a magyar huszitákról szóló, A KUTYAKÁNTOR c. kisregényemet.

Most már valami csak-csak...

„Megnyugtatósdra: könyved a ’81-es tervünkben szerepel, s ehhez legkésőbb a kora nyári hónapokban le kell adni a végső, mindenféleképp ’tisztá’ változatot. Ennek ellenére ne legyen illúziód, mert meggyőződésem szerint nem lehet legyintéssel illetni a még hátralévő munkákat. Bár látszólag a nehezén már túl vagy, ami hátravan, az lesz igazán nehéz.... Üdvözl: Ördögh Szilveszter.”

Szűrni, átszerkesztetni, csiszolni... Szent ég, mi lesz ebből?!

1980. augusztus 22.

E levélén immár valóban érződik, hogy nem csak látta (-átfutotta), olvasta is a kéziratot. Mintha – mégis – azonosulna vele... (Velünk.) „Kedves Miska (Misa, Micó, Mityka – irtó fura téged ezzel a névvel illetni, s ha nem akarok hivataloskodni, akkor becézni), a kéziratod épségben megkaptam – azóta már ’el is felejtettem’, magyarul: elolvastam, itt-ott, elenyésző mértékben és mennyiségben, javítgattam (helyesírás – tiszteletben tartva a megjegyzéseidet! –, gépelés, s talán egy-két helyen stílárís egyszerűsítés a fölösleges bonyolítás helyén). Mondom: annyira jelentéktelen volt, amit tettem, hogy nem is emlékszem rá, így, jó egy hét távolából sem.”

Micsoda hangváltás! Ilyen bizalmas hangon még nem szólt hozzám...

„Ellenben újfent meggyőződtem – immár harmadszori vagy negyedszori – olvasás után, hogy egészen kitűnő a kézirat!” Ez később is kísért: néha a legegyszerűbb írásaimat is csak többszöri nekirugaszkodásra veszi az olvasó... Azaz a hiba bennünk lehet?... A megközelítésben, a szemléletben, a történet-alakításban, nyelvforgatásban?... „Hogy miként haladsz tovább, nem tudom; gyanítom, hogy a Werther és a Plebánus általánosítható érvényével és tematikájával – de a kötetbeli írások ökonomiájával és mélységével... Persze, ez e Te dolgod.” A Werthert és a Plebánust kivettem a kötetből, nem csabai beszélvények (csak a magaméi: első – népi előörs, népi ragasztó-vágó-illesztő-daraboló – beszélvényalakító korszakom termékei), más kötetbe illenének... Illenek is, ha egyszer végre... ez is megjelenik! (Mondjuk – rójuk ide – e levél után jó három évtizeddel, Kr. u. 2012-ben.) „Az bizonyos, hajlamod és talentumod van az invenciózus beleélésre s földidzésre - ez kiderült számomra A kutyakántornál is! -, ennek megfelelően könnyedén alkalmazkodszt különféle stílusokhoz akár archaizálni ’kell’, akár ’népizálni’. Az ironia, úgy tetszik, alapvető s lényeges tulajdonságod, ezt én fontosnak érzem – de azt is, hogy (meglehet, illetéktelenül és elhamarkodottan) megemlítsem: vigyázz, nehogy csak humorrá legyen az iróniád – mondtam, itt-ott maradt a kéziratban is ilyen kabarégeg, de kivált volt a Wertherben meg a Plebánusban –, inkább élezd, keserűsítsd ezt az iróniát Swift-i, Rabelais-i, Gogol-i hasonlatossággal. Attól ne félj, hogy imitálni fogod őket; ha a mélységüket és a szigorú – igenis: szigorú! – gondolatrendszerüket példa gyanánt átveszed, a magad poklaihoz juthatsz el. De nem azért írok, hogy tanáccsal lássalak el, arra nincs szükséged, meg különben is.

Csupán ’visszaigazolni’ akartam a kéziratot, s újfent leírni: úgy érzem, igen kitűnő könyv lesz belőle kinyomtatva!

Hát ennyit. Megbecsüléssel: Ördögh Szilveszter.”

Régiesíteni ma is régiesíték – nagy néha, ha úgy hozza a sora –, s a népi hangütés (hangszerelés) is tartósított, nemkülönbén a csipkelődő, vagy épp maró gúnytól átítatott modor... Hogyne, a magunké.

A Vigadóban egyeztetve megpöndítem, hogy a Mozgó közöl párat a csabai elbeszéléseimből. Mire Ördögh válasza: az jó, mert Alexa garancia.

Mármint hogy biztosíték.

Alexának (már akkor) ekkora tekintélye volt.

Lassan esett le az érme: nem mindegy, kit indít el az ember a pályán. Az első könyv szerkesztőjének a felelőssége is, ami azután történik velünk.

1982. február 9.

Túl A CSABAI SZAJNÁN, első (s úgy alakult, egyetlen) könyvünkön. „Kedves Miska, nézd el, hogy sokára válaszolok. (Nem a neked adandó válasz kényelmetlensége volt az oka késlekedésemnek.)

Úgy néz ki, hogy 'kimozdulási' iszonyom van–lett, ennek sokféle magyarázata, oka és ürügye van: a múlt év végére túlzottan is fölhalmozódott – és 'önkíméletlenül' elvégzett munkák, a régóta vágyott s végre kinkeservesen 'beindult' saját dolgaim rám települt nyüge-terhe, s más egyebek is, szigorúan magántermészetűek, pszichés árnyékokkal. Magyarán: bár messze van még május, most, februárban értelmem és lelkem egyet diktál őszintén – ha megérthető és elfogadható, megköszönve a fölkerést, elállnék a teljesítésétől. Hangsúlyozom: ez nem Neked vagy a könyvednek szól (annál én sokkal jobban szeretem a könyvet s általa Téged is!), ez a 'lelki helyzet' most belőlem következik, s a belőlem is következő körülményekből, amelyek visszahatnak rám. (Nem folytatom a magyarázkodást: még ijesztően bonyolult lennék, s megrémítenélek.)...” És írja, kihez forduljak, ki mutassa be a könyvemet... Zentai P. L. („ő beszélt könyvedről a rádióban, s ahogy szót váltottunk rólad, úgy tetszik, elfogulatlanul nagyra értékel”) vagy Simonffy A. lehetne („úgy vélem, megértette a könyvedet”) a májusi könyvbemutató bevezetője-vitavezetője.

Májusi könyvbemutató? 1982. pünkösdi havában – a könyvhéten – Csabán és Szolnokon szerepeltem a „Szajnával”... Tehát nem csak otthon, Szolnokon is, ahol Vasy G. mutatott be több első könyves író a megyei könyvtár díszudvarán – Kömendővel együtt! Lajossal ismertük és szerettük egymás írásait, de akkor találkoztunk először. E könyvhétről ez maradt meg bennem a legjobban.

„Máskülönbén minden jót mindannyiótoknak (Fakostul!) Szilveszter”

FAK... (Békés megyei) Fiatal Alkotók Köre...

Szilveszter azt írta, „májusi pénteken”. Pénteken a Körös-, szombaton a Tisza-parton mutatkoztunk... Azaz Ördögh híján elmaradt a külön „Szajna-parti” „Szajna-bemutató”.

1982. október...

Elsőként írt, ám másodikként megjelenő regényem elutasított. (Sem egyiket, sem másikat nem a Magvető jelentette meg.) Ím ilyen szólott volt a szerkesztő(m): „Kedves Miska, Leveled megkaptam, köszönöm. Ettől függetlenül beszélünk kellene még a kéziratról. A kiadó ugyanis döntött. Nemlegesen. Mégis talán tanulságos lehet meghallgatnod a kollégám vélekedését is – aki különben nagyon tehetségesnek tart, tehát érted elfogult -, hátha van valami igazság abban, amit írásodról gondolunk. Mint írtad is: novemberben várunk, hetfén vagy csütörtökön. Ha jelezned indulásod előtt, hogy mikor érkezel, nyugodtabb körülményeket biztosíthatnánk a diskurzusnak – már amennyire ez lehetséges bent a kiadóban. Tehát várunk. A szó jelentésének minden árnyalatával. Addig is változatlanul... Ördögh Szilveszter”

A FÖNN A JERUZSÁLEMHEGYEN c. regényemről van – volt – szó... Ez volt az első regényem (1981-ben írtam), csak ezt követte a MAGYAR KRISZTUS. Hogy nem kellett a Magvetőnek, a másodikként szerzett Magyar Krisztussal már eleve a Szépirodalmihoz

mentem, ahol Mátis Livia lehetett kitűnő szerkesztője – megjelent 1986-ben. Esztendőre rá a „Jeruzsálemhegy”-et is a másik kiadó adta közre. De előbb még – 1985-ben – az Áchim-kisregényem kiadására vállalkozott (búcsúzól) a Magvető. Már nem Szilveszterrel – mert ő ekkor már az Új Írásnál volt.

(1984...)

A Mozgó Világ lefejezése után találkoztunk Csabán a Körös Szállóban. Ott regélte el, miként kísérelték meg beugrasztani: legyen ő a Mozgó új főszerkesztője... Nem állt kötélnek.

Mozgós barát mérgeződött, amikor említettem neki e dolgot. Pedig éppen hogy a becsületére válik – vált –, hogy nem ült föl a hatalomnak.

Majd az Új Írásbeli összefutásunk... Gáll István óvatosan föl kínálta az egyik (megüresedett) szerkesztői széket, amire én meglepetésemben nem válaszoltam, de rövidesen szétnéztem a feleségemmel Szentendrén, hátha ott le tudnánk telepedni... Mert – netán - Pesten dolgozva csakis Pesten kívül tudtuk volna elképzelni az életet. Mire a gyermekeink kijelentették: nem mennek sehová, Csabához köti őket az iskola, a baráti kör, az addigi otthon, minden... Közben a laphoz szegődött Szilveszter, akivel legközelebb a New York palotában találkozhattam. Jókora – nyílt színi (szerkesztőségi közös szobai) – vitába bonyolódva... a HANYATTÚSZÁS elbeszéléseinek hangjáról. Mellettünk elhaladva, vitánkba belehallgatva jegyezte meg látható elégedettséggel Juhász: Csak vitatkozatok...

Mert e nélkül valóban mit sem ér az egész.

S ahogy alakult (finomodott) A CSABAI SZAJNÁN szerkezete, dőlt el, a két változatból melyik kerül a HANYATTÚSZÁS borítójára... évekig tartó párbeszédünk nyomán.

Mely párbeszédéről azért tán meg lehet jegyezni: ő jobban tudta, én ki vagyok, mint én, hogy ő kicsoda.

1985. január 2.

Levele az Új Írástól (Bp., Lenin krt. 2-11.). „Kedves Miska, áprilisban 80 éves lenne József Attila. Ne hökkenj meg, amikor a csonkán kerek évforduló kapcsán megkereslek: vallomástételre. Tudni akarnám-szeretném, mit jelentett-adott Ő neked, mi most benned? Tudni szeretném: hogyan látod életét tegnapban, mában, holnapban? Hogyan ítéled: ítélete miként teljesedett be rajtunk és általunk? S mi őt – végül – hová juttattuk emlékezetünk túlvilágában: pokolba dudásnak, purgatóriumba tébolyultnak, vagy pallosos angyalnak tubernakulumos ragyogásba?

Mindazt, mit mondani, írni szeretnél, írd le nekünk, kérlek. Várjuk nagyon kéziratodat! Az áprilisi szám anyagát január legvégén kell nyomába adnunk. Nincs sok idő hezitálni - de rég baj (gondolom én), ha József Attila épp ma és itt eszméletünk tétova mérlegén lebeg...

Az új évhez újult bizalmakat kívánok, remélvén továbbra is barátságodat! Szilveszter”

Hát igen, a József Attila-írásunk... Szép utat tett meg! A közreadásig. Mert négy magyar évvel később mégiscsak megjelent. (Azt mondhatom, váratlanul elég gyorsan nyomdafestéket látott.) (Nem a szerkesztőknek, nem, a rendszerváltozásnak – vagy csak egyszerűen a hangulatváltásnak – köszönhetően.)

Persze, megírtam nekik – az általam valóban nagyon tisztelt Új Írásnak –, ami igen-igen a bögyömben volt. Az az egész hazug rendszer. Attilára hivatkozva, Attilát idézve-emlegetve, mögé bújva... osztottam bolsit, burzsit... Magamat is, hogyne. (Elsőként Körmendi Lajos közölte a Jászoknál 1979-ben, majd a SZÖKŐÉLET c. vallomáskötetemben lát napvilágot 1997-ben). Szóval nem kis lelkesedéssel álltam neki megírni, mi fáj... Ha nem is a messzi Kárpátok, legalábbis a csabai Körgát alatt.

Az elutasítást, lehet, csak szóban – távrecsegőn – közölte, mert erre vonatkozó levele nincs ládafiánkban. Fájni fáj, de hogy ne értettem volna meg... A bolsikat és a burzsikat – bármilyen tekintetben – egy kalap alá venni... Hogy lehetett volna.

Az igazi hatalom – Ország–Világ Ura – (Pérez Öregisten) ma sem bólint(ana) rá. Hogy tetszik eztet gondolni?!

Teccik, nem.

1988. október 1.

Ekkor már a Tekintetet szerkeszti – világos, ám az csak most, hogy közben KB-tag lett. Ha tudom, tán óvatosabban osztozom vele. „Kedves Miska, köszönöm a kéziratot. (Talán meglep: amit eleddig olvashattam a Hanyattúszásból – vita ide vagy oda –, sorsnovellábnak tűnt, mint ez a részegész. Pedig ebben is ott a sors, a személyes és a társadalmi, mégis – a többi fölkiáltó-jelesekben kész volt, mint ez. E mögött mintha három pont lenne, s néha közbül is. Jelzed is többször, amikor hősöd – magát is jellemezve kiszól hozzád: mennyit fizetsz neki... Árulkodó kérdés, kíváncsivá tesz a figurára, de az visszaszorul az emlékezésbe, pedig vélem, legalább ilyen tényszerűen kvaterkázna is...) Ezzel együtt és ettől függetlenül köszönöm. S itt muszáj kitérnem, megállnom. Negyedik számunk percekben belül kijön, ötödik nyomdában – a hatodik (a nyolcvanas évekről, azaz napjainkról) most véglegesítjük többszörös anyagbővítésben. Vagyis: fizikai képtelenség ebbe a hatodikba beillesztenünk a kéziratodat. (Miként észrevehetted; szerkeszteni próbáljuk számainkat valami gondolat köré.) A jövő pedig abszolút bizonytalan, sajnos. Ezévből naiv Don Quijote-ék voltunk, fedezet – költségvetés – nélkül indultunk (a laptulajdonos nem gazda, csekély, kb. 1/5-öd részét 'biztosítja' a költségeknek, azt is támogatás gyanánt), és kalapoztunk. Ez az oka és a magyarázata annak, hogy a kolofonban egyre nagyobb a 'lista' – egy-egy 'támogató' azonban elképesztően szerény összeget ad, néha csodálkozunk is, hogy eddig megjelentünk 3000 példányban. (Egyetlen számunkat kb. 20 forintért állítja elő a nyomda - önköltségesen, ezzel támogat – a 12 forintos eladási ár ellenében. Egy szám bruttó költsége – mindent, ami elképzeltető, beszámítva – nem több 40-50 Ft-nál. Igaz, a saját munkánkat szinte nem számítjuk, már-már mi fizetünk azért, hogy lehetünk. Mindenesetre: más folyóirataink egyetlen számának bruttó költsége 100-200-300 Ft! Ezt jellemzésül írtam: így létezőnk, s emiatt bizonytalan a jövőnk. Ha nem sikerül létbiztonságos fedezetet találnunk - lehúzzuk a redőnyt, mert felelőtlenség lenne ugyanilyen körülmények között folytatni. (A koldulás és a pénzihiány végképp amatőr körülmények közé kényszerítene.) S ezek után talán indokolnom sem kell: miért is volt a kitérő. Ha leszünk – kéziratodnak is lesz helye. De amíg ezt nem tudhatjuk bizonyosan, nem ígérhetek. Sajnos. Bízni ugyan bízom, de már nem vagyok Don Quijote. Emiatt írtam le – válaszul kéziratodra, mik is az esélyek.

Egyébként: számtalanszor az eszembe jutottál levélvitánk miatt a 'Sztálin-hadjárat' olvastakor. Egyelőre – bármilyen lett-légyen is a jogos közhangulat – kitarok vélekedésem mellett. Hiszem: EMBERNAGYOK között nincs és nem lehet minőséget jelző sorrend. De EMBERSZÖRNYEK közt van. (Danténál is vannak bugyrok...)... Barátsággal: Ördögh Szilveszter”

A HANYATTÚSZÁS c. kisdéd beszélyfüzéréből való A határvadász nevezetű elbeszélés, amelyről itt szó van. Ez jelent meg először a Tekintetben mitőlünk, 1989 Múzeum havában (azaz esztendőre rá, hogy elküldtük). A vita pedig köztünk – mint Szilveszter említi – arról is folyt, vajh joggal írtuk-e le egyformán bűnösnek Sztalint, meg Hitlert... (Hogy Leninről már valóban szót se ejtsünk.)

Levélvitát említ... Eszerint további leveleket is kaptam tőle? Csak azoknak nyoma veszett.

Érdekes; (látszat szerint) (vagy tán valószínűleg is) a hatalom embere, ugyanaz a hatalom mégsem úgy segíti, ahogy elképzelné – kívülről (jó messziről) – az ember.

Szereplőnk (a határvadász) valóban furcsa ember volt! Eredetiben. Hogy mi lett belőle... Mi lehetett volna... Ennyire – annyira (e beszélykére) – futotta; ennyit engedett magából kiszédni. Ennyire engedett magához közel. Alig. Ráfogni meg... nem akartunk semmit. Amit megmutatott – elárult (akaratlan?) – magáról, épp eléggé leleplező. Jelzés. (S nem regényben kifejtett teljesség.) (Annyira nem volt „érdekes”.)

Regényt csak arról tudok írni, aki... valamiért megfog; akivel azonosulhatok. (Annyira, amennyire.) (...valamennyire csak-csak.) (Ám akivel semennyire...)

1990. február 14.

Megint kéziratot kér (mondhatom: hál' Istennek). „Kedves Miska, kéziratot várnék-remélnék mielőbb. Novellát, igazi sarusisat – méghozzá A csabai Szajján ciklusba illeszkedőt! Vagy 'bozsemojosat' – ami ugyanaz. Magyarázata és indoklása a 'tematikai' megkötésnek avagy megrendelésnek (ami, tudom, szerkesztői abszurdum és önkényeskedés, mégis vállalom): harmadik számunkat a nemzetiségi–kisebbségi gondnak szenteljük, de úgy, hogy ebbe nem csupán a határon túli magyarság, hanem a határon inneni nemzetiség a zsidóságig bezáróan beleértődne. Ismereteim alapján náladnál szebben, tündöklétesebben mostanság senki sem írt a tótokról – és Mikszáth bizony régóta halott. Ebbe a számba instanciázok téled írást: fájdalomjaival, bogyutaságaival, szeplősségeivel is nagyon emberit.

És most jön az igazi skandallum: e hónap végéig kellene, mert kéthónapos az átfutásunk. Ha nincs új novella - és nem akarna sehogy idő előtt napvilágra jönni -, talán van korábbi kezdemény, töredék, talán van följegyzéshalom, amely ebbe a kérdéskörbe illik. Netán van gondolatsor valamely közvetlen vagy közvetett élmény kapcsán. De igazán novella kellene... Barátsággal: Ö. Szilveszter”

1990? Méregetem kisdéd adattárunk: abban ez évben nem szerepel Tekintetes elbeszélésünk...

A csabai írásokból? Maradt – kimaradt – hat kis elbeszélés. Azaz éppen van (lenne) – volt – miből adnom...

1990. február 26.

„Kedves Miska, először is köszönöm a gyors választ – a kézirattal egyetemben. Azon melegeben elolvastam, elolvastuk. A többes szám Kiss Annát és Bor Ambrust valamint Cs. Gelencsér Ildikót (a szerkesztőség vezetőjét) is jelenti. (Kiss Anna és Bor Ambrus tiszteletdíjas 'igavonói' a Tekintetnek.)

Ha hiszed, ha nem: hosszan, részletezve megbeszéltük a Bugyurt. Az összesíthető vélemény: érdes, kemény írói munka, amely mintha valamely kifürkészhetetlen okból nem lenne befejezve. Nem 'jótékony', hanem 'rossztékony' zavarban hagyja az olvasót. Kellően hányingerre gerjeszti – és émelygésben hagyja. Értem, érteni véljük: egy kisváros 'szellemisége' ilyen seggökör, ostoba, buggyant. Ilyen alpárian mucsai. Nincs kétségünk: vannak ilyen emberek, kocsmafilozófusok és kocsmapolitikusok. (Ilyen és ehhez hasonlatos figurákat – vélekedésünkkel együtt – magam is ismerek.) Azonban Te behozod ebbe a dzsentroid gőzbe és füstbe Sast, aki nem elég, hogy zsidó, de föltehetően tárgyilagosan fölkészült is, noha villanymémök. Vele és általa megjelenik a konfliktus, a leleplezés – amit Bugyur az asztalborítással tesz meg-nem-törtétté. Annyi történik mindössze, hogy 'Sas azóta más társaságba jár.' Szóval itt marad bennünk a 'rossz' hiány. Mivel ez azért irodalom akar lenni, nem csak valóság. Nem isteni, emberi, írói igazságszolgáltatást várunk, nem szocreális szentenciát – hanem azt, ami az írás belső logikájából következik, beleértve a 'krónikás' vélekedését is. Nem tudom: Sasnak nyolc napon túl gyógyuló sérülést kell-e elszenvednie, nem tudom: esetleg mégis együtt marad-e a társaság, hogy együtt célozzák sörösüveggel a lámpákat – azonban bizonyos, valaminek történnie kellene. Az állóképnek is van, kell, hogy legyen feszültsége, talán nagyobb is, mint a 'mozgóképek'. Épp azért, hogy fenyegető ostobaságában dagad. Tudom, régen írtad, tudom, nemigen akarsz belenyúlni. De hidd el: itt most nem arról van szó, hogy 'köpnek-e rád s kik', hanem arról, hogy a novella évtizedesen érvényes és hiteles maradjon! Kérlek, a lehető leghamarabb vedd rá magad: s billentsd az igazság felé a valóságot írásod végén. Nem küldöm vissza a kéziratot, mivel fénymásolat, tehát lehet Nálad példány. Gondolom: az utolsó három oldalt kellene újraírnai – újra, nem másra. Ha küldöd – azonnal adjuk fényszedésre.

Végezetül: nem puritánkodós kötözködés részünkről az átdolgozási igény. Tudjuk a valóságot. De nekünk muszáj tudnunk az irodalmat is. Tehát nem szépítést akarunk - hanem ítéletet. Várjuk a kéziratot! Barátsággal ölel Ördögh Szilveszter”

Tehát a Bugyurt küldtem... BUGYUR, A RÉSZEK-BELI KAPITÁNY-t. A CSABAI SZAJJÁN 2. kiadásában már szerepelhetett.

Ez a levél „utólag” igazolja abbéli 1980-as félelmemet, hogy ha bent hagyom a kötetben, régen várt első könyvem nem jelenhet meg 1981-ben... Mert a szerkesztőm készítésére magam álltam neki: kicsemegézni

azokat az írásokat (Ki velük!), amelyekből baj lehet. Pontosabban amelyek miatt a többi sem láthat napvilágot. Márpedig semmit sem veszít a beszélyfűzér a maga (olyan, amilyen, akkora, amekkora) értékéből, ha párat kiemelek közülük.

Tarján Tamás írja a 2011-es második kiadás kapcsán az egykor kimaradt, ám most visszaemelt elbeszélésekről (ezek közül való a Bugyur): „Mai szemmel ezek a történetek sem nem ’veszedelmesebbek’, sem nem ’érdesebbek’, mint a többi – amelyekben ugyancsak volt, van elég historikus és lokális puskapor.” Szó szerint ez történt.

Átírni pedig... Újságcikket ha átírtam; azt is fogvicsorítva. (Beszélyírás közben ez sosem kísértett.) (Ha efféle ígérkezett, inkább a sutba hajintottam.)

Amúgy „Sas” – az életben – a kommunizmus áldozata lett. Belehalt. Nem Bugyur és társulata bugyutaságába. Az, Ahhoz képest, semmiség volt... Csak épp ez a kis elbeszélés nem róla szólt.

Nem véletlen maradt a beszély láthatárának szélénél alig beljebb.

Ha egyszer valóban megírom... Ott Bugyur lesz a perem legszélén.

Az igazi ellentét nem kettőjük közt feszült.

1990...(eleje)

Ennek a kopertának lába kelt, a „Magyar Eszperantó Szövetség / Tekintet” fejléces levél pedig keltezetlen. Ebben az elutasítás miatti morgásomra adott barátságos válasz. „Kedves Miska, igazán sajnálom, hidd el, nem ’kértem’ fölöslegeset. (Sokat és sokszor beszélünk a novelládról Kiss Annával és Bor Ambrussal.) Véleményünk: ebben a naturáliában nem Bugyurról, hanem egy helyzetről-állapotról, ha úgy tetszik egyfajta buggyantságról van szó, s ennek Sas is szerves része-részese. De innen ’akadémikus’ a vita. Visszaküldöm a kéziratot tehát sajnálkozva, és várom-várjuk azt a Sarusi-írást – mindannyian –, amit mielőbb megjelentethetünk. (Tervezett számaink: augusztus végére: A gyerek – kézirat május elejéig kellene –, szeptember végére: A hatalom – kézirat júliusra –, A szerelem – kézirat augusztusra, megjelenés október végén –, végül A vallás – ez november legvégén jelenne meg, és kézirat szeptemberre kellene.)

Nohát, szóval várunk, mint egy biztos ígéretet. Üdv. ...”

Beszélyünkben (a maga buggyantságában) Bugyur enyhén náci hangot üt meg, Sas nevű szereplőnk pedig a szerző félig-valameddig (negyed-, nyolcad..., ki tudja, hanyad-) zsidónak nevez ki. És nem viszi kenyértörésre a dolgot a két – szélsőnek is tekinthető, pedig nem az –, „alak” között. Mert akkoriban, az ötvenhat utáni egy-két évtizedben szerzőnk nem érzékelt semmiféle nyilas, avagy zsidó – netán arab (mert az arabok is föltűnnek a világpolitika korcsmaasztal melletti, fölötti, alatti megjelenése kapcsán) – veszélyt kies Békés-Zaránd-Arad-Bihar-Csanád vármegyénkben. Másféle veszélyt annál nagyobb – ám beszélyünk nem arról szólt volt.

(1992...)

Nem levél, cikk a Népszabadságban (Ördögh Szilveszter: Meghasonlásaim természetessége. 1992. dec. 19. 34). Önmagán kívül Simonyi a főszereplője eme írásának. Benne nem akármilyen üzenet – a napilap kopertájában - minékünk.

„(...) Néhány évvel később kiadói szerkesztő minőségemben megjelenésre ajánlottam és meg is szerkesztettem – a szerzővel egyetértésben – Sarusi Mihály első könyvét, melynek címe *A csabai Szajján* volt. Nem állítom, hogy bennfentesként ismertem meg ezt a sajátos perifériát (magam is perifériáról gyökerezem), de megsejtettem valami *sajátosat*, azt jelesül, hogy TEHETSÉG KEZÉN a periféria is gyöngyszem, s amit olvasok, az nem a periféria látletele, hanem az egész országé Budapestestül, s nevezzük ezt most utólag – alkalmasabb minősítés híjával – *tündökletes muccsaiságnak*. S ezen értem az esendő emberséget, a gyarló büszkeséget, a mihaszna önérzetességet – mindazt, ami e tájon szégyenként és érdem gyanánt összevegyült és rögzült, netán: kivált. Utólag sem gondolom, hogy Sarusi Mihály könyve – majd könyvei – segédkeztek pontosan érteni (érteni vélni) Simonyi Imre költészetét, de bizonyos: találtam magamnak két dudást egyazon csárdában, és

megfértek, sőt, elkülönülten erősítették saját szuverenitásukat értékükben. És akkor azon kezdtem töprengeni: nem lehet véletlen, hogy éppen ezen a viharos kis hazai tájon történik mindez, nemzedéknyi különbséggel. A fanyar tényszerűség, a konvencionáltság természetes tagadása, az alpári líraiság, a gyökeresség és 'kazlasság' beletörődéses hivalkodása, a tántoríthatatlan 'gőg', hogy *ha rossz, akkor is jobb* itt, vidéken, periférián, mert a fővárosi jobb nem lehet jobb, csak rosszabb. (Ezt a mentalitást – tudatos vállalásként – kevés irodalmi személyiségnél tapasztaltam azon időkben; Csorba Győzőre, Mocsár Gáborra, Takáts Gyulára, Ratkó Józsefre, később Tar Sándorra és Bertók Lászlóra gondoltam – megkövetve kérek elnéző megértést a nem említettektől...)”

Érteni próbált...!

S meg is értett?

Nem akármí.

1993. március 5.

Válasza kéziratküldésemre. „Kedves Miska, nem csupán illő, de szükséges is hosszabban válaszolnom. Először 'küldeményedre': nekem tetszenek a 'képeslapok', és csak sajnálni tudom, hogy nem érkeztek meg egy hónappal előbb. Ezen értsd: időközben lapzárta lett és szedés, pedig abba a tervezett duplaszámba, melynek 'átmenet' a címkéje, nagyon is belefértek volna, sőt. Ha változtatni akartam volna, fölborult volna minden. És tudnod kell: 1/ rendkívülien nehéz a helyzetünk; 2/ a pusztá létünk megőrzése is hihetetlennek tűnik; 3/ 1993-ra – öt évfolyam, 40 megjelent szám és öt könyv után – radikálisan takarékoskodnunk kell a megmaradás reményében, és radikalizmuson valóban radikalizmust kell értened, ami ínséges és szűkös időkben (piaciság s egyebek) nem bolsevista jelenség... Ebből következően: nyárvégi-koraőszi megjelenést ígérhetek most, még teles tavaszelon... Kérlek, dönts: ki tudod-e várni a félét, avagy másutt hamarabbi az esély...”

Ez biza a SZÖKŐÉLET, abból vett „szökőnap” csemegék! S a vallomáskötet részletei valóban megjelentek a Tekintet az évi - összevont - 3-4-es számában. (A Szökőélet szinte teljes egészében „képeslaponként” közreadott az Új Magyarországon.) Majd Simonyira fordul a szava.

„Értelek és egyetértek. Sajnos, nem voltam 'meghatva', hogy az elmúlt évben szinte másodnaponta kaptam tőle levlapot, külön-külön ügyekben. Az általad is nehezményezett historiába levélileg és egy alkalommal személyesen beavatódtam, de mindvégig 'Pilátus' voltam a 'credo'-ban, mivel nem ismerem és nem ismerhetem a helyi valóságot. Simonyiról van képem - költészete vitán felül áll -, s tudom, tapasztaltam, hogy valóban beteg. Hogy ilyen helyzetben én hogyan cselekednék – kompenzációsan –, nem tudom. Segíteni jobban nem tudom, sajnálni nem akarom. Vélem: perdöntő időnkig valóban az és olyan volt – pózok és ledérségek ellenére horribile dictu-ként –, amilyennek leírtam. Hogy ebbe az utóbbi években ő maga beletenyeretelt s tán igaztalanul – változtathat-e a lényegi képen? Amit tapasztaltam: máig napról napra él, de egyre nehezebb ügyeskedni – és ráadásul vers sem ihletődik. És van a betegség. Botrányosan cselekedett és igaztalanul? Talán. De regény, ami ezt kiváltotta. Szerelem, ha úgy tetszik – egy kicsiny lány iránt, és összeütközött az abszurd és a valóság, s külön abszurd, hogy a valóság egy korábban élet-fenntartó valóság volt. (Néhány hete írta nekem S. I., hogy P. meglátogatta az újév alkalmából – de ő nem fogott vele kezét. Mit mondjak erre? Az én gondom – íróként, amíg annak remélhetem magam – az érvényes gondolat megbecsülése, s nem a magánélet minősítése. Nem pletyka-cikket írtam hitem szerint, hanem egy mérlegelendő értékítéletet egy életműről – melynek óhatatlanul van civil vonatkozása is. Addig, amíg. Értelek, hogy ma nem tudsz mit kezdeni S. I.-vel, pedig mióta volt az számodra, aki. Megvallom: grádusaim szerint nekem sem volt könnyű az elmúlt év vele kapcsolatosan - azonban három tényezőt figyelembe kellett vennem: 1/ nem vagyok részes-ismerője a helyi történéseknek; 2/ a költészetét régóta becsülöm és nagyra tartom; 3/ ez utóbbi kapcsán valamiféle jelképpé is lett a személyisége számomra – függetlenül a konkrétumoktól. Én Hozzád képest könnyű helyzetben vagyok, Neked a nehezebb. A szuverenitással együtt jár a szeszély is. Én nem ebből a fajtából való vagyok, olyannyira, hogy szuverenitásod némely 'szeszélyét' korábban nehezen tudtam tolerálni (román vagy magyar ügyek származásilag). De: nem volt véletlen, hogy másik

dudásként éppen Téged neveztelek meg – mert nem feledhetem hrabali hitelessége miatt a csabai Szajná. És a sírfóliat elkopásáig ez marad meg. Mindannyiunkról. . . Bár mostanában meghalni sem szerencsés pl. az irodalomban.

Én a polgári igazságot próbáltam érteni és értékelni S. I.-ben 70 év tömegében, s nem éreztem fontosnak, hogy igazságot tegyek egy öt évvel ezelőti 'szerelem' kapcsán, amelyben gyermek és vén a 'hős'. Erre írtam főntebb, hogy megírandó regény – független MINDENTŐL.

Szeretettel gondolok Rád, épen maradó elménk bizodalmaival Ördögh Szilveszter'

Szilveszter Meg hasonlításaim természetessége (Ember Gedeon alias Simonyi Imre al-) című, a Népszabadságban megjelent, már említett írásában számol be meglehetősen őszinteséggel a Simonyi-élményéről, de emlékezetünk szerint máshol és máskor is bekapcsolódott az Imre körüli vitába – a gyulai purparlékat (kislányból lett nagylányt, barátból lett vélt ellenséget, elmaradó kézfogást) illetően. Mi magunk akkortájt ugyanerről – Simonyi ekkori magatartásának mibenlétéről szintúgy „cikkeztünk” széptanulmányocskánkban (SIMONYI A LEGNAGYOBB? – I. Hitel 1996/1. + Szökőélet).

Szegény Imre e levélváltásunktól még másfél évet élt. (Szilveszter majd' másfél évtizedet.)

1993. november 21.

A „képeslapok” megjelentek a lapjában, újabb kéziratot kér. „Kedves Miska, köszönöm a könyvet (felénél tartok, s be fogom fejezni, mert nem szeretek semmit sem félbehagyni – más kérdés, érdekel is), s itt áruolom el, hogy a Szolnokon megjelent 'hármás' könyvedet élvezettel olvastam, tanulságos utazásnapló, számtalan részlete visszaidézte a saját élményemet.”

Az ESZTERBERKE c. regényemről és a VAGABUNDKORZÓ első hármás-könyvéről van szó.

„Ez a levél azonban több akar lenni pusztán udvariassági visszajelzésnél: természetesen kéziratot kérek, magyarul - megrendelek. (Hogy nehezen létezzünk, nem lehet újdonság a számokra, de bízom benne, hogy jövőre is pislákolhatunk.) Miként tapasztalhattad kezdetektől laza tematikussággal szerkesztünk, s ezt a hagyományt nem adjuk föl. Az 1994-es 1-2-es duplászámunk 'témája': meddig 'szükséges' még, hogy író-költő aktívan politizáljon, avagy maradhatna már (végre) a szonettnél és a novellánál? A kérdés föltehető úgy is: mikor jön el az idő, amikor az írónak-költőnek már nem kell értenie (?) a vízügyhöz s egyéb politikákhoz, mert van-lesz, aki igazán ért hozzá? Avagy: miért törvényszerű hagyomány mifelénk, hogy az írástudó – akarja, nem akarja – beleártódik a politikába Kölcseytől Eötvösön át Veres Péterig, Keresztury Dezsőig, hogy Garait, Galgóczit, Darvast és a maiakat ne is említsem? Torzulat ez vagy szükségszerűség? (Zilahy Lajos szerint 'minden politikába mártott író annyit veszít a súlyából, mint az általa beszívott pártfegyelem súlya'.)

Nos: 'kazlazz' össze egy 'csokréta't' sarusisan, tehát panoptikumozz. A terjedelem annyi, amennyit a dolog igényel. A határidő: január közepe. 'Tótum-faktumos' barátsággal Ördögh Szilveszter. Budapesten...”

A „kazlázás” a KAZAL című – a rendszerváltozás lázában íródó – kisdud regénkre utal. A „csokréta” meg azt juttatja eszünkbe, hogy ezt követően szinte két évtized múltán a Csabai csokréta alcímet ragasztottuk VÉGIG A CORVINKÁN című csabai válogatottunk címlapjára. Hogy mit küldtünk a lapnak, nem vélekszünk, de az alábbi (megmaradt) levél mutatja, nagy sikere Szilveszternél és szerkesztőtársainál nem lehetett. Nyilván az éppen akkor – azokban az években is – íródó Szökőéletből kínáltam újabb fejezetet.

1994. április 10.

Az utolsó levél Szilvesztertől minékünk címezvén.

„Kedves Miska, remélem, vitánk nem hagyott benned rossz emlékeket – számomra természetes néha a nézet- és véleménykülönbség, akkor is, ha ez a különbség nem csupán eltérést, de kiengesztelhetetlen ellentétet jelent is. Most is azt érzem: múltkori írásod nem csupán vázlatos, de akként elnagyolt is volt,

főlszínre csaptak belőle a mélyben lévő indulatok, s ahelyett, hogy azokat higgadtan elemeztél és helyükre tetted volna, kizuhogtattad magadból helyenként stiláris szélsőségességgel, s megalapozatlan általánosítással. De most nem azért írok, hogy a vitát folytassuk (válaszleveledet megkaptam), hanem azért, hogy ismét kéziratot kérjek, bízva, hogy kölcsönös megegyezésre.

Leendő számunk (újfent 'tematikus' szerkesztésben) egy mostanában gyakorta meg- és földézett esztendő járna körül: születésed éve is, tehát számodra 'kettős történelem'. Magam úgy vélem: talán a legtanulságosabb és egyben leginkább tanúságos esztendő volt az az év, okozat és ok, amelyre 50 év okozat következett. Az az 50 év, ami eddigi életidőd. Tetszik, nem tetszik: ebből és éppen ebből az 50 esztendőből vagy, ez az 50 év formált és deformált, függve és függetlenül attól, ami génesen és társadalmilag-történelmileg előtte volt (mert hisz igaza van József Attilának, abból. vagyunk, ami előttünk volt). Szokás sokféle az 50 évet elévülési időnek tekinteni (a Kennedy-dossziét is 50 évre zárolták), azonban lehetetlen megélt 50 esztendőt elévültnek tartani, sőt: kissé ilyenkor jelentkezik a népi bölcsélet szerint is a számvetés és számadás időszaka, mert '60 felé, hazafelé'. Hogy mi minden volt ebben az 50 évben, kötetekre való, miként gyanítom: születésed napja, csecsemő-hónapjaid is emlékeztetések lehetnek. Örülnék, ha írnál erről hiteles 'beszélyt', s ha május végéig elküldenéd a kéziratot.

Változatlan barátsággal Ördögh Szilveszter Budapesten, 1994. április 10-én"

Mire föl a SZÜLETTEM 1944-BEN című (szökőhétnyi) képeslap-soromat ajánlottam Szilveszternek, s a kissé harapós felszabadulási képeslapjaim az említett számban napvilágot is láttak.

Ő adott ötletet, hogy ezt is megírjam? A Szökőéletbe... Vagy csak fölgyorsította a megírását...

Akár így, akár sehogy.

Párvív(ód)ásunk végigkísérte... közös életünk. Azt a szusszanásnyi időt, amit e földtekén kettőnknek együtt élni (egymással kapcsolatban állni) adatott.

A magyar írás féltekéjén; két ezred fordulóján.

Mi minden nem fordult!

Még hogy egyik ezred a másikba...

Év; esztendők; tizedek.

(2000...)

Természetesen ennél többször váltottunk szót, s tán levelet is. Pl. eléggé megmaradt bennem: nagyon nem tetszett neki, amikor egy írásomban – amit a Tekintetnél (?) kéziratként megkapott – a 'szocializmus'-t a nemzeti szocializmussal és a nemzetközi szocializmussal végleg és tökéletesen lejáratosítottam (a SZÖKŐÉLET-ből való, a lapnak fölajánlott egyik kis fejezetben). Mellbe vágta. Rövidesen megszakadt köztünk a kapcsolat.

A keresztényszocializmusban tán megegyezhettünk volna. (Az 1980-as évek elején b. csabai író-olvasó találkozóján meglepetésemre – megdöbbenésemre, hogy ő ilyesmit ki mer mondani – katolikus gyökereiről beszélt.) Abban, ami Európában éppen mos áll feje: a kereszténydemokraták, keresztényszocialisták és szociáldemokraták jóléti kapitalizmusa. Úgy látszik, a kapitalizmusban sincsen jobb a kevésbé rossznál.

Utolsó találkozásunk a veszprémi színházban esett meg. Mint utóbb kiderült, valamivel a halála előtt. A korábbi XX. századiak után most a XXI.-ben. Nem ismertem föl! Ő engem igen. Megbántódott, amiért szó nélkül elmegyek mellette.

Igaza lett volna, ha szánt szándékkal húzok el előtte kéznyújtás, barátságos üdvözlés nélkül. Mert csak: időközben beleöregedtünk. Csak, ugye... Ki-ki annyira, amennyire.

Eléggé.

Eléggé...

Ahogy jövünk, megyünk. (...Járunk, kelünk a Séd-től a Tiszáig, Körösig, Marosig – a Séd–Maros közében –, meg vissza.)

Lajzsán gyöngybetűi
Körmendi Lajos küldeményei (jórészt) kopertában

Aki kapott tőle levelet, tudja, milyen gyönyörűen írt! Gyöngybetűkkel; gyöngybetűket rótt a papirosra, gyöngybetűkkel fejezte ki érzelmeit, indulatait, költ velünk dolgokat. Hogy aztán a gyöngybetűkkel ábrázolt történet, gondolat is göngyöt göngyözzék.

Körmendi Lajos betűi...

Gyöngyöt csak gyöngykagyló gyöngyözhet? Talmi, hamis, ál, mű... hogy tudna? (...igazat.)

Körmendi: képes volt rá. (Mert hogy... igaz volt.)

Volt hozzá türelme. (...neki volt igaza.)

Ahogy elnézed betűvetését, arra gondolhatsz: nem véletlen, hogy időnként képkölteményre ragadtatta magát!

Egyik-másik levele is mintha.

Szeretet; odaadás; figyelem; pontosság; tisztelet; fegyelem; csipkelődés... Mi minden nem rejlik e betűk mögött! E betűvezetésén túl.

Túl, túl.

Épp tíz éve ment el – amikor e sorokat rovom.

Nyugodjék – nyugodjunk – békében.

Így volt; így lehet.

Gyöngykagyló kínja? Körmöndi körmöli...

29 levél? Levél és levlap, képeslap és villanylevél... 1983-2004-ből. A zöme Karcagról. Majd néhány az özvegyétől. (Ezek nem kerülnek ide.)

1981-ben jelent meg az első könyvünk, közös bemutatójuk esztendőre rá a szolnoki könyvtár udvarán volt, könyvhéten. Korábban hírből ismertük egymást, akkor láttuk egymást először. A személyes találkozásból barátság lett. Mind erősebb.

2004 végén jött tőle az utolsó levél.

A gyakori levélszünetben a szinte havi karcagi találkozás s a hetenkénti távrecsegős társalkodás erősítette a barátság kiteljesedéséhez szükséges szoros kapcsolatot.

1983. március 3.

Az első levél, amit megőriztem Lajos küldeményeiből.

Kiderül belőle, miért... Harminc(egy) magyar évvel később.

„Kedves Miska!

Ezennel bocsánatodért esedezem, sírva megkövetlek, csak ne haragudj rám, amiért lassan nyolc hónapja hallgatok, s válasz nélkül hagytam lapodat. Tudom, nincs mentségem, nem is keresek, csak arra kérlek, hogy hallgatásomat ne vedd barátságtalan gesztusnak. Pokoli időszak áll mögöttem, depressziós bénultságban teltek a hetek, hónapok, egy levelet képtelen voltam megírni, nemhogy egy kisregényt, amiért meg is bűnhődtem, mert a kiadó felbontotta a szerződést, úgyhogy (egyelőre?) nem lesz prózakönyvem. Még most is elég szar állapotban vagyok, úgyhogy előfordulhat, hogy a „Boldog emberek” c. könyvem sorsa is hasonló lesz (a JAK-füzetek sorozatban jelenne meg). A Mozgóból, Új Írásból, Palócföldből stb., stb. látom, Te dolgozol, s ennek igazán örülök. Remélem, könyvedet (könyveidet) is hamarosan olvashatom. Mi van veled? Írhatnál ezekről a dolgokról, ha lehet, hamarabb, mint én. Sajnos, nekem nincs állásom, eléggé otthontalanul élek, pedig jó lenne olyan viszonyokat teremteni végre magam körül, amelyben dolgozni (írni) is lehet. Csabán nincs valami állás, amivel

lakást is lehetne szerezni? Mondjuk az ottani lapnál egy olvasószerkesztői meló... Vagy mit tudom én!... Nos, ennyit az álmokról. Befejezem, de a válaszat nagyon várom. Még egyszer kérlek, ne haragudj. Szeretettel üdvözöllek a kunok kies földjéről

Körmendi Lajos”

Megismerkedésünk után, tehát 1982 dereka óta hallgatott Lajos az idáig, 1983 böjtmás haváig? Miért, miért nem.

Kedélybeteg vala.

Egy kis irodalomtörténet, miről ki tud? Tudna. Ha tudhatna... Ha érdekelné! Miért... Mért lett úgy, ahogy az, ami... Körmendi Lajos életműve.

Ja, ja; bizony, ja!

Állástalanul, mert lapátra tették. Hányódik, munkahelyről munkahelyre.

Amikor első leveleit írja, reménytelen(nek tetsző) helyzetben.

Hogyne, a komcsik által.

1980? 1995-ben is ugyanezt teszik. Ugyanazok.

Ahogy tennék... 2015-ben is?

Talán nem.

Annyira, csak nem?

„...jó lenne olyan viszonyokat teremteni végre magam körül, amelyben dolgozni (írni) is lehet...” Lajos egyszer – ez időben? – élcelődve, de majdnem csípősen megjegyezte (karcagi vendégeskedéseim egyikén): a felesége engem szokott példaként állítani! Ha Miska tud *ezekhez* alkalmazkodni, te miért nem?!

Alkalmazkodni? Valamennyire; hogy írunk lehessen! Ne tépjen szét bennünket... a rossz kedély. Kiírjuk – kiírassunk – magunkból azt, ami bennünk van.

...Hogyne mozdult volna az ember, hátha tud segíteni!

Megkíséreltük.

1983. április 19.

Karcagról – a Zádor utcából – küldi Lajos.

„Kedves Sarusi pajtás!

Végre rászántam magam és írtam a főszerkesztőnek. Ha neki is tetszik a dolog, alighanem megyek. Köszönöm a közbenjárásodat, Kőváry és Korin pajtás szorgoskodását úgyszintén.

Van telex az MTI csabai szerkesztőségében? Ha igen, mi a száma? Ezen keresztül gyorsan tudnád értesíteni, mikorra hív a főszerkesztő. A pofavizit előtt jó lenne beszélünk.

Most ennyit.

Minden jót! Szeretettel üdvözöllek

Körmendi Lajos”

A Békés Megyei Népújság főszerkesztője először azt mondta: Hogyne, persze! Jöjjön, van hely. Lehet...

Jó tollú újságíró Csabán, Csabára! Valóban elkelve.

Elkelt volna akkor is.

Mire leült Lajossal beszélgetni, nyilván utána nézett. Fölvívta ezt, azt. Azokat, aki Lajost (Szolnokon) lapátra tették?

Őket; az *Eltársakat*.

Az *Illetékeseket*!

Persze, az *illetékteleneket*.

Mit tudtak *ezek* Körmendiről? (Tudtak, tudnak, tudni fognak... Míg a világ világ.) (Világ a világ...)

Hogy kellett volna... Csabára? Bárhová. Akárhol.

Akkor!

Ma sem biztos, hogy kellene.

Kellenénk...

(Lezsák mondta, Körmendi emlékezete szerint, az 1990-es években: De hiányzol, Lajos, az Országházból!... Mert a karcagi szavazók másként döntöttek – nem kellett nekik eléggé a Nagykunság legtekintélyesebb minapi ellenzékije. Tán szégyellték önmaguk gyávaságának az eleven cáfolatát szavazatukkal elismerni?)

Egykor a párt (a pártház és csatolt részek, úgymint példának okáért a – politikai – rendőrség), ma a laptulajdonos (tőkés). Kik hogy engedhetnék meg, hogy alávágj nekik... Sértsd érdekeiket; párti és gazdasági; miegyéb.

Lajos, Lajos.

Talán érettségije óta ekkor járt először Csabán, ahol benézve feleségem múzeumbeli munkahelyére kivel nem futott össze?! Mindkettejük meglepetésére.

– Ha láttasd volna az arcukat. Azt a döbbenetet...

A történeti osztály vezetője Lajos egykori tanára, azok egyike, akik miatt csak rémálmaiban tért vissza az 'alma' 'máter'-ba, a Vízműbe.

– Ő szervezte a besúgóhálózatot.

Ha nem távozik olyan hamar, regényben írta volna meg az „Iskola a (keleti) határon a honi kommunizmus dandárján, az 1960-as években” tárgyú történetet.

Hogy adott volna kenyeret Lajosnak 1983-ban B.csaba?! Majd ha bolond lesz... Bolond lett volna!

Csabai barátjának sem adott. Hogy 'ökelme' odakerült, a nemzetinek mondott – félhivatalos állami – hírügynökségnek köszönhetette, s nem szülővárosának.

(Telexét – géptáviratát – nem őriztük meg; mert hogy nyilván azt is küldött.)

... Szeretettel Miska.

1983. október 16.

... Legalábbis a velencei képes levelezőlap postai bélyegzője szerint kelt ekkor.

„Kedves Sarusi pajtás!

Igaz, mi nem a Paradicsomból (mint Te) írjuk ezt a lapot, de ez a vidék is megjárja. Ausztriából jöttünk, most egy hétig Velencében időzünk, aztán Jugóba megyünk. Ha hazaértem, keresni foglak. Üdv. Körmendi Lajos, Julianna”

A Paradicsom, amire utal pajtásom, mi más lenne, mint a nagy, nagy Szovjetunió! Ugyanis ebben az esztendőben jutottam el (két társammal), az Írószövetség jóvoltából a Baltikumba. Ő pedig az ennél is paradicsomibb Osztrákországban, Taljánországban, valamint Délszlávországban portyázik a babájával.

Úti jegyzete erről az útról nem született – legalábbis nem botlottunk bele.

Ahogy hazaért, keresett.

Én meg őt.

(A rendőrség meg mindkettőnket?)

...De hogy Közép-Európa nyugati felében csatangoljunk az Úr 1983. évében!... Azt mindenképpen mutatja, hogy Lajos sorsa valamennyire rendeződött. (Rendeződni látszott.)

(Elengedték – nem a kezét, csak levették róla a nagyon is valóságos 'képzeletbeli' béklyót. Egyelőre! Látszat szerint.)

Húzd meg, ereszd meg. (Hogy aztán – ha nem vigyázol magadra – nyakon csípjenek.)

(Észnél kellett lenni.)

1983...

Ezen már magyar bélyeg, magyar postai pöcséttel, de csak az 1983 látható... Triesztből!

„Kedves Sarusi Pajtás!

Már itthon vagyunk, itt adjuk fel ezt a lapot. A feledékenység!... Jó út volt. Most már dolgozom, írok is, éppen novellákat. Mikor megyünk Hajósra? Nekem még – sajnos – mennem kell, úgy dec. 10-e utánra tervezem. Nem Te kerestél a karcagi Múzeumban? Írjál!

Szeretettel üdvözöllek.

Körmendi Lajos”

Igen, én (is) kerestem a nagykun műtárban. Mert hogy 1982-es összeismerkedésünk után átlag havonta átruccantam hozzá Csabáról Karcagra, hogy szót váltsunk. (Csuda, hogy összemelegedés lett a nóta vége?) (Buzernyáktalanul.) (Valóban férfimód.) Az MTI – mi mást tehetett volna – állta a számlát. Már mint a benzinköltséget. (Megtakarítottuk a takarékos gépkocsivezetéssel és -használattal a rávalót, azaz magát a kocsí motorját hajtó kőolajszármazékot.)

Hajós pedig... A Forrás ösztöndíjasaiként (Hatvani Dánielnek köszönhetően) jártunk a Solt vármegyei sváb faluban, Hajóson.

1983. december 4.

Mindig örömmel várt levele.

„Kedves Miska Komám!

Küldök néhány versfordítást kazak (nem kazah!) költőktől, Kigyelmed jóindulatát kérve, adná át őket ama magasságos Olymposzi csúcsokon trónoló szerkesztő uraknak, akik a fényességes Új Auróra dolgait igazgatják saját megelégedésükre. Nem tagadom, e versek érzelmi hevületét illetően célzatosan válogattam, ama gyarló gondolatot dédelgetve, hogy ily nemes pátoszú hozsannákat még az idők további zordulása esetén is közölni mernek. Kegyelmed érti ezt, s bízván bízom abban, hogy eme labancos kazak beszédek sorsa felől mielőbbi híradással leszen.

Azon az árkus papíron, melyen Kigyelmed legutóbbi levelét olvashattam volt, emlegettetett egy bizonyos Csabán világra segített könyvecske, melyet, fájdalom, nem volt szerencsém kézhez kapni. Ám ha Kigyelmed esmét postázná, de immáron kunkarczagi címemre, bizton állíthatom, valóságos mennyei mannában részeltetne, és elmém felüdíteni, szívem vidámítani nem késlekednék.

Kigyelmed alázatos híve jelenti még, hogy ama falurajzot még egy ideig hanyagolni kénytelen, mivel egész decembrius hóban egy jó nagy támlás szék ölibe lesz kötve, s el kell viselnie, hogy szájában fogainak harkálya kopácsoljon. Az én jó Komám Uram tán tud várni még kicsinykét, hogy Hajósra menvén a nyakára hágjunk ama előlegnek csúfolt szociális segélynek, mely a minapában rendben megérkezett. Ennél is jobban várom azonban Kigyelmed újabb árkusát, hogy örökbecsű könyvét már ne is említsem! A Kend alázatos híve

Körmendi Lajos”

1983-ban jártunk a Forrás megbízására (falurajzíró ösztöndíjasokként) Hajóson.

A csabai könyvecske pedig nem más, mint a Pázsit című elbeszéléskötet. S, lám, a Körmendinek címzett első példány nem ért célba, a posta másnak (na, kinek, kinek?!) kézbesítette. (Rögvest az irodalomelhárítóknak?) Hogy elfelejtettük ezt is...

Mi mást még!

Lapoztunk.

Mert lapoznunk kellett.

Hogy megússzuk.

Elevenen.

Hogy a helyi irodalmi folyóirat közölte-é barátunk műfordításait, nem vélekszünk.

Arra viszont igen, hogy főszerkesztőnk mit nem mondott: a 'törökös' (kazak, miegyéb) irány nem időszerű!

Mér lött vóna.

Ma, s holnap.

(Majd '86-ban közli a csabai lap Lajos csuvas műfordításait.)

1983. december...

Új évi köszöntő lap Karcagról, melyen mit nem közöl csabai pajtásával a nagykun koma: gyermekük lesz.

„Kedves Miska! Terhes kötelességemnek kell eleget tennem, amikor egy más állapotról szóló meg-viselő hírt közlök Veled: igen, Julianna. Ez már biztos. Persze fiú lesz. Vagy lány. Úgyhogy boldog új évet, de legalább kibírhatót! Egyébként megkaptam a könyvedet, köszönöm, pázsitos hangon rebegek hálát. Most kezdtem olvasni. Elég csinos pofája van ennek a csabai könyvnek. Ne alapítsunk esetleg egy folyóiratot? Horgas Béla és neje most indított egyet, Sorpár vagy Pár sor címmel (?). Na, csak egy periodikát! Egyébként már vizsgáznom kéne, de legalább tanulni. De én inkább a Te leveledet várom.

Szeretettel üdvözöllek

Lajos Julianna”

Lapot alapítani... Haha. Abban az időben 'mindenki' lapot állított volna... annak az eszménynek a szolgálatára, ami kedvire való (lett volna). Keveseknek sikerült. Akik Csabán kísérleteztek vele (Zana, Korin, Endrődi...), elbuktak. (Kőváry is, de ő óvatosabb volt, nem erőltette.) Mert elbuktatták kísérletükkel. Az hiányzott volna a kedves helybéli komcsivilágnak, nem egy fenéken billentés! 'Saját (hajaj, 'magan') lap', az ő birodalmukban... Különösen nem csak úgy, kedvünkre, ellenőrizetlenül, anélkül, hogy ők mondhatnák meg, mi irodalom, mi nem.

Mert akkoriban ők döntöttek felőle.

Tagadhatod, akkor is.

Lajos is; hol lapot, hol kiadót, hol írótabort, hol irodalombarát kört alapított volna. Alapozott is! Nagykun földön, Karcagon. Kezdetben Szolnokon. Hogy rászálljanak az iii/iii fogmegdjai. (Mondottuk volt, mind a szellemiek, mind a kétkeziek.)

De ami a legfontosabb: Lajosék gyermeket várnak!!!

Hála legyen a jó Istennek.

Pajtásod az ELTE levelezője, csak sikerüljön neki.

Tudni való, mennyire nélkülözhetetlen valamiféle felsőfokú végzettség a boldogulásunkhoz. (Az ily módon megszerezhető tudás nem kevésbé.)

1984. július 18.

Leány lett az első!

S e levél már a saját lakásukból, a Kossuth tér 15-ből.

„Kedves Miska!

Talán már itthon vagy, úgyhogy jelentem a hírt: megszületett Körmendi Julianna! ... Nagyjulis egyébként nagyon vitézül szülte Kisjulist, mondhatnám, röhögve, én viszont a romjaimban voltam (hogy mit szenvedtem én szüléskor!). Remélem, hamarosan lesz egy utad Bucsára!

Egyébként mi újság? Gondolom, azóta Téged is felvettek az Alapba. Írjál, kedves komám!

Szeretettel üdvözöllek

Lajos”

Kedves komám boldog, mert neki is a család a mindene.

Család, írás. Összeegyeztetni.

No meg még a hatalom, amelyet elviselni... Kicselezni!

Hogyne, becsapni.

Reggeltől estig. Álmodban is.

Persze, hogy nem volt könnyű.

Hogy... szülni sem.
Szeretettel Miska.

1984. december 3.

„Kedves jó komám, Miska úr,

küldöm végre a kéziratodat, mely eddig komor napjaimat vidította. Sajnálom, hogy nem találtál itthon, engem is éppen akkor evett el a fene otthonról... Ha tudtam volna! Azóta itthon ülök, ám hiába, az én Sarusi komám nem bukkan elő a ködből Kőváry pajtással az oldalán.

A Boldog emberek után újabb prózakönyvem van a Magvetőnél (Nyers hús) – majd meglátjuk. Az új verseskötetem is csaknem elkészült már. Elég sok a félkész, csaknem kész anyagom is, de most vagy másfél hónapra hanyagolnom kell az irodalmat, túl kell esnem azon az átkozott államvizsgán, aminek még a gondolatától is kedélybeteg leszek. Sajna, igen kevés az időm, este ötig a könyvtárban (új munkahelyemen) rohadok, hazajövök, csicssergek a lányomnak, aki roppant kíváncsi mindenre, stb., stb... Este 8-9 előtt nem ülhetek az íróasztalom mögé... Mostanában mindig fáradt vagyok, nem tudom kialudni magam. Ez a nagy helyzet, pajtás. És sok rohadt alak között kell kibírni valahogy az életet. De ha meglátogatsz (meglátogattok), akkor sokkal elviselhetőbb ez az egész.

Írjál, pajtás! Szeretettel üdvözöllek

Lajos”

Hallod, pajtás...

Ha hallja, ha nem.

„...sok rohadt alak között...” – mily ismerős! Kell(ett) kibírni valahogy. (Honnan tudtuk volna, meddig?) (Ki remélte, hogy már csak pár év...)

Ám mindig akadt valaki, aki segített. Például miután a megyei laptól elüldözték, Sárvári Varga Márta vette Lajost maga mellé a Déryné művelődési házba. Ugyanő szervezte később Lajos biztatására az Imakönyvet (benne költők fohászaik hazához, hazánkért). Hogy pajtásod közben járjon az ELTÉ-re (1985-ben államvizsgázhassék).

Ölelnélek, Lajos!

1985. március...

„Kedves Kaporszakállú Komám!

Megkaptam, köszönöm. Még tetszett is, amit bizonyít az a csiklandós óhaj, hogy magam is kanyarítsak valami jóféle, zamatos beszélyt, ABBAN a modorban. Persze, nem lehet. Ami a dedikációt illeti: benne vagyok. Mehetünk. A székelyekre, csángókra én is kíváncsi vagyok. Addig azonban még sok víz lefolyik a csabai Szajrán, és alighanem találkozunk is Kigyelmeddel, hiszen a csabai írócsoport ígért nekem bizonyos tavaszi vizitációt. Napközben a könyvtárban dolgozom, de leléphetek. Küldök egy kritikát (?) a könyvedről, hátha nem jut el hozzád. Én alig dolgozom, de most éppen a hajósi anyagot írom. Azt hiszem, meglehetősen lesz. Régen írtam, de ez a dögvésznek írható be: hetekig agonizáltam, valami rohadt vírus miatt kb. negyven fokos belső lázon pirulva. Ám: tavasz van. (!) (?) Csajozok, van egy irtó fiatal, csinos, kedves, okos pipim, ennyire még senkibe sem voltam beleesve. Nyolc hónapos.

Írjál, Sarusi pajtás! Szeretettel üdvözöllek

Lajos”

Ajánlásomban nyáron megejtendő csángóföldi kiruccanásra hívogattam.

Jegyzet az új könyvemről? Achim-kisregémről a szolnoki lapban az a Vágner nevű illető írt (az év böjtelő havában) – ezt küldte el nekem Lajos pajtás –, akivel együtt jártam a debreceni képzőbe, s akivel egy időben, utóbb együtt dolgoztunk a csabai MTI-szerkesztőségben, s aki utóbb bihari, fekete-Körös-völgyi körutat szervezett a Fekete-Zaránd

című regényem bemutatására... (Mily kicsi a világ!) (A mi Alföldünké különösképpen.)
(Maga a világ.) (Nekünk a világ közepe.)

S hogy 'csajozik'? Ki nem érti ezt az érzést, akinek leánya született... Akit kislánnyal
ajándékozott meg az Öregisten.

...A betegség már megint kínozza Lajost...

Hol ez, hol az teríti le.

Hun testi, hun lelki.

...A lelkit nehezebb túlélni?

Ő – majd' húsz év múlva – a testibe pusztult bele.

(Vagy ki tudja.)

1985. július 24.

„Kedves Miska!

Csak nem haragudtál meg valamiért, hogy ily kitaróan hallgatsz? Mert nem akartalak
megbántani, az biztos.

A lányom most múlt egy esztendő, nagyon jó figura. Nagy komám. És nagy örömöm.
Na, nem mondom, az anyja is. Főleg esténként.

Most változtatok munkahelyet, otthagynom a könyvtárat, átmegyek a művelődési
központba, honismerettel foglalkozom majd. De aug. elején szabadságra megyek, itthon ülök
és írok, itthon keressél, ha erre vetődnél. Szeptemberben talán egy hónapra elmehetek a
baskírokhoz az Írószövetség jóvoltából – de ez még nem biztos. Kész az új verseskönyvem (A
gyökeres állat), küldöm valahova (Magvető?) hamarosan.

Te min bütykölsz, ecsém? Mikor olvashatok tőled új könyvet? Ha igaz, néhány hónap
múlva kapsz tőlem egy Boldog emberek-et. Írjál szegény barátodnak, aki szeretettel ölel a
Kies Kunságból.

Lajos”

A gyökeres állat? Megjelent magánkiadásban, mert a Magvető (meg nyilván a többi
nagy álladalmi kiadó) már nem vállalta. Ahogy Körmendi kománk Sarusi nevű pajtását sem
(mármint a Magvető, mert Sarusi pajti utóbb átment a Szépirodalmihoz; míg tehette; ma már
az sincs, nincs hová húzódni; rév, hol... Honnan...). Pedig Lajos új könyvének a lektora
Lezsák Sándor és Zalán Tibor, szerkesztője Nagy Gáspár... Azaz ők értették e költeményeket.
Sőt. Támogatták... közreadását. Igyekeztek hozzájárulni közkinccsé tételéhez. Nem úgy a...

Régi mese! Régi történet.

Hogy mondja Rideg István a háromkötetes Körmendi-enciklopédiájában? Körmendi
Lajos patrióta, a vele párba állított egykori jó barát (és igencsak támogatott, több mint
fölkarolt, fölemelt, kiemelt) író pedig kozmopolita.

Az egyik kellett, a másik nem. Már az 1980-as években (sem).

Lajos, Lajos...!

(Miska, Miska.)

– Hogy ez a két koma mért kapaszkodott úgy össze?!

Ki érti.

Ki, ki.

Ejnye, pajtikám!

S hát már megint potyára mentem volna Karcagra? Elkerültük egymást.

Hogy amúgy soha. Olyan nem létezett.

Nem egyszer nem szoltam előre. Megleptem. Mondjuk Dévaványán, Szeghalmon,
Füzesgyarmaton akadt dolgom? Mi volt onnan átugrani a vármegyehatárt...

'Kitaróan hallgatni'... Hogy tettem volna ilyet... Valami oka biztos volt. Nagy, nagy.
Öleléssel... szegény barátod.

1985. október 20.

„Kedves Miska!

A csabai ügy nem jött össze, mégsem leszek Nálatok vendégmunkás. Ezt a főszerkesztő közölte velem. Ez van. Be vagyok kerítve.

De beszéljünk fontosabb dolgokról!

Az Írószövetségben jártomban beszéltem Földeák Ivánnal. Közölte, hogy a tatárokhoz, baskírokhoz, csuvasokhoz kért ösztöndíjam nem megy. Viszont el lehetne menni Közép-Ázsiába, pl. a kirgizekhez. Ez persze igen jó lenne. Még az idén, gondolom, hamarosan sor kerülhetne az útra, ígérte Ivanuska, de kérdezzek meg Téged, hogy eljössz-e velem vagy két hétre? Név szerint Téged említett, nem tévedés! Az egésznek olyan zöngéje volt, hogy ha Te is jössz, lesz út, ha nem, nem lesz út. Kérlek tehát, hogy könyörülj meg jámbor és fölöttébb röghözkötött barátodon és gyere el velem Kirgiziába! Az Írószövetség majd kikér valahogy az MTI-től, s ez az egész Neked semmibe sem fog kerülni. Hogy gondolod? Értesíts engem erről postafordultával, hogy intézhessem az ügyet Ivanuskával.

Sok baj kerülgette a házunkat, amióta nem találkoztunk... (Családi gondokat sorol.) ...én pedig krónikus álmatlanságban szenvedek hetek óta. Egyébként most már a gimnáziumban tanítok, magyart, ezen kívül az iskolai közművelődés gazdája vagyok. Elég sok időmet elveszi ez a meló. Állítólag hamarosan megjelenik a Boldog emberek, a nyomdai levonatokon túl vagyok. Szerződést kötött velem a Magvető egy kisregényre (Nyers hús), az is bent van, már nincs vele dolgom. Leadtam az új verseskötetemet (A gyökeres állat), erről még semmit sem tudok.

Jó lesz beszélgetni, csinálhatnál egy utat Kardszag felé!

Egyébként a Népújság főszerkesztője kiebrudaló levelében azt ígérte, hogy közlik a műfordításaimat (küldtem egy csomót nem sokkal látogatásotok után). Kérlek, ha megjelenne belőlük ez-az, küldjél belőlük öt-hat példányt, mert ha megyünk Közép-Ázsiába, jó lesz ajándéknak. Ha még nem közölt belőlük semmit, noszogathatnád! És jó lenne értük némi pénzt is kapni, mert fölöttébb le vagyunk gatyásodva. K. E. Péternek add át üdvözetem! Te pedig írd, mert most fontos – nekem.

Családodnak, s Neked üdv., baráti hátbaveregetés, egyebek.

Lajos”

Iván Kirgiziát említette, és hogy nem kerül egy vasamba se? Persze, hogy üsse kő...

Mi az, hogy!

Bele... Ázsia közepibe.

Hogy ennek a Lajosnak milyen jó ötletei voltak...

Ám hogy én lettem volna a föltétel?

Föltétlenül!

A főszerkesztő (immár másik, nem az, aki első Népújságos kísérletünket háritotta el) elárulta, a pártbizottság nem javasolta pajtásom fölvétele. Nyilván kikérték szolnoki elvtársaik véleményét! Azokét, akik Lajost kiebrudalták.

Ki, ki.

Le velük!

Le.

(Azóta elette őket innen a fene, de nem eléggé.)

1985. november 22.

„Miska Komám!

Beszéltem Földeák Ivánnak. Lefoglalta nekünk a szállodát: SZOT Szálló, Bp. Benczúr u. 35. Ez az Írószövetség közelében van. Dec. 1-én délután találkozunk itt, jó lenne olyan 16-17 óra körül már ott lenni. A portán hagyja Iván az útlevelet, stb. Este fölhívjuk a lakásán, hogy minden rendben van-e?... A telefonszámát hozza, hátha én elfelejtem! Dec. 2-án 7-kor

már az új reptéren kell lennünk, 8-kor indul a gép. Majd rendelünk egy taxit. Még ma este felhívom moszkvai barátomat. Ajándéknak vegyél: 4 üveg pálinka (fél literes), 4-5 üveg pálinka (2 decis), 4 szappan, 10 doboz magyar cigaretta, sok rágógumi, esetleg 1-2 spré. Én is ezt viszem. Földeák szerint ezért a tenyerünkön hordanak majd minket. Mondtam, rendben, csak le ne essünk!

Ez van.

Azt hittem, hosszabb lesz a listám, így pedig pocsékba megy egy csomó papír. Sebaj. Üdv! Találkozunk dec. 1-én délután a szállodában. Sok cuccot hozol? Addig még írhatnál, egy-két jó tanácsot is!

Szeretettel üdvözöl

Körmendi Lajos”

Igen, ilyen gyorsan röpcsire ültettek bennünket; de, irány, nem Kirgízia, Kazakisztán! Qazaq hon.

A szovjet írószövetség eztet ajánlotta minekünk. Mi pediglen. Örömetst röpiültünk! Némi leesési félelmünk ellenére.

S mit ad Isten, nem pottyantunk le! Bár pl. példának okáért amikor Moszkvából Almatiba szállítottak bennünket, hol szibériai hideg áradt a röpcsi falából (ott tetszettem ülni a falhoz szorulva), hol meg pecsenyesütő forráság. A likból épp reám fújta.

Nem estünk le!

– A történeteket meg tetszett írni a VAGABUNDKORZÓ III. (Lótor című) könyvében Lótor címen.

Hogy a csudába ne.

1985. november..

Távirat, amivel most, 2015-ben, levelesládámat – véglegesen – ürítvén nem tudtam mit kezdeni. Az időrendbe helyére kerülvén már érthetővé válik. Mit nem üzent nekem Körmendi pajtás kardszagi Kossuth téri lakából bcsabai Lencsési úti lakomba az utolsó előtti pillanatban! Mit nem:

„kmiska ne vegyeel fekiaaltojel koermendi lajos”

K... Miska, ne vegyél! Körmendi Lajos.

Jó, de mit ne vegyek?

Pálinkát (mindkét méretben), szappant, cigit, rágót, meg a többit bizonyára vettem...

Valami más ne.

Felkiáltójel. (Kérdés gyanánt.)

1986. január 21.

Már itthon, túlélve Közép-Ázsiát.

Mellékelve több fénykép, köztük két fölvetel Mándoki kazak sógornőjéről, akivel találkozhattunk Almatiban. (A szállóban, ahol minden gyanús dolgot poloskának véltünk.) A többi kép minősége is elég gyöngécske...

„Kedves Mísenyka!

Túró a füledbe! Nincs kedved megírni Földeáknak a beszámolót vagy mi a francot, s nagyúri eleganciával átpasszolod nekem! Egyébként megírtam, elküldtem neki.

A könyvemet megkaptad?

Küldök néhány fényképet – most lettek készen. Te vagy rajtuk a legszebb. Meg én.

A Versinyin (?) nevű f...i az az orosz író, aki a Rossijában szólított le bennünket, és aki járt Gyulán, Csabán, meg Ilonkán. Ő küldte újévi jókívánásait.

Kértem egy utat Grönlandra. Na? Betársulsz?

Az útinapló készül? Én a moszkvai résszel már elkészültem, a kazakkal félig. Hát nem tudom: túl frivol a hangjuk.

Sok a baj, apuskám...
Egyébként írhatnál. Tar S. köszöni a lapot. Szia.

Körmendi Lajos”

Hogy frivol-e? Tessenek meggyőződni: Lajos pajtás A KILENC KÍNZÁS FÖLDJÉN című útikönyvében számol be moszkovai-almatii élményeiről. Moszkovai A NORDIKUS NÉGER, qazaqisztáni EGY ESTE AZ UJGUROKNÁL. (Mi magunk a Lótort követtük el ugyanarról.)

Nem akármilyen volt!
Úgyhogy... Jöhet Grönland!
... (Eddig még) Nem jött.
Se Ilonkával, se Ilonka nélkül.
Tar...

’Úti beszámoló’?... Hogy most valaki előhúzhassa a fiókból, mit nem követtünk el? Mert ki tudja, hova nem került, mely műintézetben landolt.

1986...

Orosházán a díjgyámok szerénységünknek ítelték a maguk Dumitrás (Darvasra állított) díját. Szívtuk a fogunk, mindamelllett a megtiszteltetést megtiszteltetésnek vettük. Utóbb ajánlásunkra kapott egy-két alföldi honfi ugyanabból – kik közül olyan is került, aki el sem akarta fogadni. Nagyjából igaza lett volna!

Ez alkalomból Kubaszov Valér és Farkas Bertalan közös képeslapjával üdvözlöl. A képeslapi pöcséten mintha 860215 volna olvasható.

„Apukám! Gratulálok ama alaposan megszolgált D. J.-díjhoz! Hát akkor tovább, Misadzsán, föl, föl, a csillagokig! A Mindenséggel mérd magad! Meg minden. Stb. Nálunk semmi különös, elvagyunk, csak úgy szerényen, rögzökzelben. Üdv. Az egész családnak, Rózsádat ápd, öntözgesd – viruljon! Mint az én Julesáim. Szia!

Körmendi Lajos”

Szó, mi szó.

„Misadzsán”? Mert így hívtak a jó kazakok, legalább olyan jó ujugurok.

1986...

Lajos ulanbátori képeslapon üdvözli cimborális pajtását, kinek ím ígyen címezi meg a röppentyűjét: „S. M. Darvas József-díjas író, jeles beszély- és regényszerző”... Tehát nem sokkal az orosházi díj után kaphattuk kézbe.

„Kedves Miska! Mehetünk, csak intézd el a Szövetségben, s akkor irány Dzsungária! Én ide, Mongolországba mentem volna az idén, de semmi. A kiadónak még nem ment el a kötet, egy kis gépelés van hátra (nem sok). Kösz, hogy intézkedted. Kurva sok a munkám. Megírhatnád nekem Kőváry címét, telefonját, telexét! Mikor tévedsz már errefelé? Gyere, vár Julis, a lurkók + az Úr, alias Körmendi Lajos”

...A tervbe vett csöbörösöki útról lett volna szó? Ami, akár Lajosé Mongolországba, elmaradt.

Kőváry!

1986. május 3.

„Kedves Miska!

Ne haragudj, nem megyek Csabára! Néhány nagy menet után döntöttem így, mivel Julis mégsem jön. Majd ha az anyja nyugdíjba megy (ez jó 3 év), akkor eljön esetleg – ezt mondja. Nem engedi a lelkiismerete, hogy itt hagyja a beteg apját.

Kösz a könyvet, megkaptam. Igyekszem mielőbb elolvasni. Most azonban rengeteg a bajom. Julis is rosszabbul van – de még egyben.

Szóval, ne haragudj, pajtás! Egy álommal kevesebb. De amúgy sem bíztam a dologban.

Az összes Sarusit ölelem, szevasztok!

Körmendi Lajos”

Ekkor hívhattam az MTI-be... Hogy végre megint újságíró lehessen. Odahaza az *elvtársak* nem engedték.

Hiába.

Más kérdés, mi volt a jobb. Hosszabb távon tán... (neki) Karcag. Mert amikor 2001-ben odébálltam (a feleségemmel vissza, Veszprémvármegyébe), nagyon keserű volt. Itt hagytam – ott hagytam – az Alföldön... Amit ő hogy tehetne meg!

De vajh... a Sarusitlan Csabához mit szolt volna?

Karcag olyan, amilyen; az övé. Ahogy nekem Csaba. De hogy ő itt, barátja nélkül...

Mint én Karcagon, Bereken... nélküle.

Vele igen!

Ellenben... Együtt tán mentünk volna valamire... Az 'irodalmi élet'-et illetően. Mert íróként... Ki-ki járta a maga útját.

Ahogy tetszik!

(Annyira, amennyire... tetszett is.)

A felesége újra állapotos; anyósa pedig, hál' Istennek, három évtized múlva is naponta várja leányát, özvegy Körmendinét a szülői házba.

1986. július 24.

„Misadzsan!

Fiú. Már két és fél hónapos... A srác nagyon szép, remekül fejlődik – ahogy Julis mondja (többszben).

A könyved remekmű. A nemzedék egyik legnagyobb teljesítménye. Erről jut eszembe: elküldhetnéd a Szépirodalmi Kiadó címét. Leadnám nekik az új verseskönyvemet – esetleg nem írnál egy levelet Mátisnak, hogy olvassa el? Az ő nevére küldeném be. Nehogy elkallódjon abban a buzi nagy büróban.

Más. Beszéltem egy Szilágyi Miklós nevű néprajzossal (Néprajzi Múz.). Elájult a könyvedtől. Tanulmányt akar írni Csalog, Tar, Sarusi és szerénységem munkáiról. Hosszút, nagyot. Az egész irányzat lehetőségeiről. Ennek örülök, mert okos fiú. És szükségünk van az okos szóra.

Küldök egy interjút az itteni újságból. Valami Sarusi pofázik benne a skatulyákról, egyebekről. A török szöveg fordítása mellékelve. Írjad azt a regényt, de tökösen legyen ám! Mindjárt vége a nyárnak és én még semmit sem írtam. Szerelmes Rózsádnak szolid tsókokat küldök, Te pedig, kurafi, fogadd cimborális hátbaveregetésemet, oszt írd, de hamar!

Lajos”

Megszületett a fia, akiről majd megírja életműve tán legszebb darabját, a Telefax (szerintem Távpapír) a Megváltónak című naplóregényét. Mátisnak írtam, nem sok sikerrel. Lajos könyveit a továbbiakban elsősorban maga (személyesen Körmendi Lajos) adta ki. S hogy ezt megtehesse, Barbaricum Könyvműhely néven alapított kiadót, amely otthona lett baráti körének is. („...a buzi nagy büró” nyilván a New York palota, ahol akkoriban a Szépirodalmi székelt.)

Az Eszterberkét (törökkori regénket) eszerint már akkor, 1996-ban, a Magyar Krisztus után írni kezdtem... (Azaz nekifogtam az anyaggyűjtésnek!)

Oszt írtam.

1995. október 11.

9 évig nem írtunk egymásnak levelet?

Eszerint.

Elég volt a távrecsegő, meg a személyes kapcsolat (mimagunk karcagi – Bucsa és Karcag közt zötyögős, életveszélyes – kocsis útjainak sokasága).

Meghívó a Barbaricum Irodalmi és Művészeti Egyesület alakuló ülésére, megtoldva a sokszorosított üzenetre kézzel rótt Körmendi-megjegyzéssel.

„Kedves Miska!

Ha esetleg nem tudnál jönni, de belépsz, akkor a belépési nyilatkozatot kitöltve, de már 21-e utáni dátummal küldd vissza a címemre! + az alapszabályt illető észrevételeket, egyéb ötleteket. Ám a legjobb lenne, ha eljönnél. Várunk. Hajbalzsam!

Körmendi Lajos”

Lajhardzsán helyett...

Beléptem.

1996. július 22.

Körlevél Karcagról Lajos gyöngybetűivel.

„Kedves Misadzsán!

A Magyar Újságírók Közössége közép-alföldi tagozata (Jász–Nagykun–Szolnok és Békés–Bihar–Arad–Csanád megye) tanácskozást rendez augusztus 2-3-4-én Berekfürdőn... Baráti üdvözlettel Körmendi Lajos tagozatvezető – A vonattal érkezőknek Karcagon kell szállniuk!”.

Erre hív bennünket.

’Misadzsán’? Mondottuk volt (máshol): Közép-Ázsiában neveztek így minket. Misadzsán/Mihajdzsán és Lajzsán (avagy Lajhardzsán).

Azt mondja (a távrecsegőbe): vigyünk fürdőnadrágot.

1996. december 5.

Küldi az Írni, Csabán című könyvem kinyomtatásához szükséges támogatásra pályázó kiadó fölkérésére a maga ajánlását. Kb. ugyanaz, mint ami megjelent Lajos S. M.-más című írásában (Bárka, 1997/2. 65-71.) és a K & S szabadcsapatban (41-49) e munkánkról.

1999. szeptember 24 (?).

„Üdvözlés a Pusztáról Greetings from Pusztá! Grüze vom Pusztá!” képeslappal Sarusiné Kállai Gyöngyinek Csabára, a Kastélyi-szőlőkbeli Kvasz uccába a bereki író tábor valamennyi tollközelben lévő táborozójától. Mi magunk üzenünk asszonyunknak, mindamellett aláírásával jegyzé (igenlését?) Serfőző Simon, Jenei Gyula, Erdei-Szabó István, Dienes Eszter, Körmendi Lajos, Fecske Csaba, Buda Ferenc, Oláh János, Nagy Gáspár, dr. Utry Attila, Szent Ernő, Szabó Bogár Imre, Cseh Károly, Rott József, Bertha Zoltán.

Közülük mára az örök vadászmezőkre költözött Eszter, Lajos, János, Gáspár, Ernő, Imre, Károly...

Teremtőm.

2003. október 11.

„Miska komám! Még két kép az író táborból. Üdv. K. L.”

Mert hogy így lerövidültek ekkorra a leveleink... A villanypostának köszönhetően? Mert így ésszerű?

Ami mondandónk volt, belevágtuk egymás képébe... Személyesen, avagy netán a távrecsegőbe.

2003. október 14.

„Misenya! Apránként elküldöm Fényességednek az ű ragyogó, szellemtől fénylő pofázmányát, hogy Allah növecsze kigyelmedét nagyra, hosszúra és vastagra! K. L.”

Hosszúra és vastagra.

Haha!

... Mindszent hava javán már gondol az ember a Disznóölő Szent András napja táján sorra kerülő kolbászgyúrásra... Csabán lakol, Almádiban, e tekintetben egyre megy. Csak kolbász legyen a nóta vége!

Lajzsannak is ízlett...

A csabai... Almádiban.

A fénykép csak ráadás.

2003. október 15.

„Mihály, kérem, fogadja szeretettel eme képmásokat, melyeket ketyintettem jókedvemben az magyar hazátúl elszakított végeken 2003 szeptemberében. Pá! K. L.”

Hogyne, beregi–ugocsai–mármaros–gácsországi portyánkról küldözgette kigyelmed az állóképeket...

Nem akármilyen vala.

Vele.

Vélük!

Lajossal és debreceni cimboránkkal, Imrével ez év őszén Kárpátalján jártunk, az ott készült fényképeket küldözgette villámlevél mellékleteként karcagi pajtásunk minékünk.

2003. október 16.

„Misadzsán! Képek, újra képek. A napra lehet nézni, de rád nem. Azért próbáld meg! Üdv. K. L.”

Röppentyűk, távirati tömörségben...

Meg persze képek. Melyeket lemezre mentek, s már viszem is a fényképész műtermébe (oda, a fényírdába), legyen belőle papír alapú fölvétel is.

Hátha az megmarad.

Sőt, csak az. Mert e csatolmányok... Azóta mán hun vannak?!

E pár sor ellenben.

Csakis azért, mert kinyomtattuk.

2003. október 18.

„Miska! Itt az utolsó adag. Éljetek boldogan! Üdv! K. L.”

Üdv! S. M.

Üdv-üdv.

E szöveges-képes küldemény (mellesleg) válasz a Magyarorszáért, Édes Hazánkért Kiadó pályázatára küldött Imádkozzunk Új-Zarándért című elbeszélő költeményemet néki továbbító villanylevelémre.

2004. augusztus 30.

A „Kedves Misa Bátya!” kezdetű, „Üdvözöl névnapját ünneplő Rózsáddal együtt (húzd meg a fülét helyettem!) Körmendi Lajos ecséd” végű villanylevél válasz azon kérelmemre, melyben a Barbaricum Könyvműhelyről s személyesen róla szóló hírlapi cikkemhez kértem róluk adatokat – ...kért „Sarusi Misa bátya (Balaton vármegyéből)”. S azokat Lajos meg is adta. Szép sorjában.

Majdnem... utoljára.

Amikor találkoztunk, elárulta, hogy bajban van, megint rátámadt a betegség. Utóbb jut eszünkbe, jobban fűjtatott, mint korábban. És többet ült. Pihenhetnékje támadt.

Hajaj.
És nagyon várta, hogy beszélgethessünk.
Még egyszer.

2004. november 19.

Utolsó levele... A Szilveszter napjáról Újév napjára (Kiskarácsonyra) virradó éccaka lehelte ki a lelkét. 2004-ből – ha – átaludt 2005 (helyett a végtelen)-be.

„Kedves Misadzsán! Viki telefonja:...

Mert egyébként ki nyert? Rott Jóska könyve nyert? Minden jót, ha jól emlékszem, mostanában volt Gergő napja, tehát neki különösen minden jót nagy fülhúzásokkal egybekötve! Szia, testvér! K. L.”

Azért kértem tőle a (szolnoki) Szépírás Kiadó vezetőjének az elérhetőségét, mert a pesti állami alapítvány nem támogatta új könyvem tervbe vett megjelenítését, ezért kérem vissza tőle a kéziratot.

Szia, testvér. Szia.

Amikor pár nappal korábban a fiammal arra jártam, Gergő tudta, mi a baja a pajtásomnak. Máig emlegeti, mennyire megrázta, amikor a Kossuth téri lakásból távozván, Lajostól búcsúzván (baráti ölekezésünk kellős közepén, búcsúpillantásaink dandárján?) megszólalt a kardszagi nagyharang. A fiam úgy érezte, hogy Lajost búcsúztatja.

Sajnos igaza lett.

Lajzsán tán észrevette, Gergő fiam milyen figyelemmel és tisztelettel, szeretettel hallgatja... apja legjobb barátját. (Annak utolsó élőszóban nekünk elhangzó mondatait.) Mert megérezte benne... a rendkívüli – tiszta, mély, szeretettel teli, bölcs, nyomorúsága ellenére is derűs... – embert.

„...Ölel S. Miska.”

Így volt.

S így is marad.

„Mi van Veled?” – kérdeztem tőle utolsó levelemben. Miről, mint fönnebb látható, fia szót sem ejt. A távrecsegőbe majd, az óév utolsó délutánján ugyanerre mit nem mond:

„Voltam már jobban is.”

Ő igen, hát még mi.

Testvér, testvér.

JÓ VOLT KÖZTETEK – írtuk sírkövére a Tőle vett ígét.

Jó volt Veled.

2015. Boldogasszony hava 9.

Gazsi írja Miskának

Nagy Gáspárral először a '70-es években találkoztam valahol Veszprém megyében, ahová volt szombathelyi iskola- és évfolyamtársai, a fiatal írók bakonyi–balatoni körének vezetői hívták. (Akkor találkoztam először Ágh Istvánnal is.) Az 1982 és 2006 közt váltott 45 (?) levél alkotta levelezés ismerkedéssel kezdődik, hogy barátkozássá fajuljon – ami az 1980-as évek Békéscsabáján már-már életveszélyes volt. (Ki tudja, miért, a levelek jó része újaragasztva érkezik a címzetthez.) 1986-ban egy év börtönre ítélték (s be is csukták) a fiatal szeghalmi költőt, Bogár Lászlót egy verse miatt, mivel nem volt közismert, az irodalmi élet nem tudott róla, így nem is tett érte senki semmit. (Endrődi Szabó Ernő baráti körébe tartozott, de Ernőnek az időben éppen volt elég baja az ifjú viharsarki tollforgató nélkül is: a legenda szerint 'szalonspicces' állapotban kiutasította a Duna-kanyari vendéglőből és az országból az ideiglenesen hazánkban tartózkodó szovjet vörös hadsereg tisztjeit, így az írószövetség az ő mentésével volt elfoglalva.)

Nagy Gáspár írói működése egyik legfőbb támogatójává vált. 1987-es vitánk nem eltávolított, épp hogy összehozott bennünket. Nekem e kapcsolat, e távbarátság segített abban, hogy bátrabban vállaljam mindazt, amit fontosnak érzek. Nem csak írásaimban, írásaimmal, hanem – ha máig óvatosan is, de – bárhol, bármiben, bármivel. Az Ő bátor demokrata kiállása visszaadta az én hitemet is: ha Gazsi meri, te miért nem?... S 1988/89-re mind nyíltabban álltam a nemzeti ellenzék mellé, álltam soraiba. Nem kis részben Gáspárnak köszönhetően.

Épp ez volt az, ami miatt idegeskedtek a bécsabai étások: „Nehogy már Miska az uszályukba kerüljön...”. Nagyon jól érezték, milyen veszélyes a számukra, ha a fennhatósági területükön élő értelmiségi kapcsolatot tart pesti ellenzékiekkel. Mert pontosan így lett. Tevékenységük mellett e levelek is hozzájárultak ahhoz, hogy kinyíljon a csipánk, hogy megbátorodjunk. Abban a világban – ott Békésvármegyében –, ahol igen jellemzően az akkori megyei napilap szerkesztőinek 90 százaléka volt ávós, volt pufajkás, vagy épp akkor is politikai rendőrségi ügynök, netán egyszerű pártházi besúgó. Azaz nem ok nélkül féltettek bennünket 'a pestiek'-től – s olvasták bizonyára nem kis gyanakvással a levelezésünket (amelynek egy-egy darabja máig nem ért el a címzetthez).

Gazsinak és néhány társának köszönhetem, hogy a pályám kibontakozhatott. Hogy nem maradtam teljesen védtelen azokkal az ostoba (köztük a megélhetési) szerkesztőkkel szemben, akik mindent megtettek – és megtesznek – elhallgattatásomért. Gáspár valóban végigkísérte a pályámat – pályám azon részét, amelyet szemmel tarthatott.

NG kétszer is említi, hogy tanulmányt tervez írni SM-ről. Ez elmaradt; ám leveleiből kibontakozik, mit nem mondott volna mirőlünk.

Hogy én mit írtam Gáspárnak? Álljon itt az, amit a Szökőélet című vallomásomban erről elmondtam. A címe: Levelek Gazsinak.

„Gáspár (nem azért, hogy maga is előzzön Menyhértet, Boldizsárt, de) jól alájuk vágott! Nem is egyszer; szinte rendre. Írta – azaz költötte – bolsirémítő szövegeit (költeményeit), betiltották, kitiltották, miatta törtek, zúztak, bezártak, kizártak, lemondattak, nem adtak!

Főleg ez az utóbbi, ettől vesztek meg.

– Majd Sarusi elvtárs is sztrájkolni kezd.

Mert hogy elvtárszták azt is, akitől pedig éppen hogy óvakodtak. (Olyas lehetett ez nekik, mint másnak a; ehhez még csak hasonlót sem lehet mondani.)

A Tiszatájnak egy fia írást nem adtak a magyar írók (rosszaságom ez esetben is kirítt a sorból); az hiányzik, hogy a szegedi leváltottak mellett tüntessen munkabeszüntetéssel a békésvármegyei hírügynökség, melynek akkoriban akartak a

székébe ültetni. Ijedelmüket – hogy mekkora lehetőség birtokába jutok a száraz, Rommel-látta géptáviróval – az magyarázta, hogy (valamiképp, akképp!) megtudták, mindenféle 'Gazsik'-kal levelezem.

Szóval hogy Gazsival meg egy-két vele egy húron pendülő pesti (Pest-vidéki, mindenesetre nem vidéki, már pestinek számító) szivarral.

Az idegtől nem láttak; ilyenek írt, ilyenek írnak neki. A bűnös Pestről az ő kedves, csöndes falujukba.

– Fölláztatják szegényt Mihályt.

Itt már szinte sajnáltak.

A legszivesebben maguknak címezték volna (a megfelelő postaelhárító helyen és személyekkel) a leveleimet s maguk válaszoltak volna (azok... helyett).

Elég sok kéztördelésükbe, tépelődésükbe, körbe-távbeszélésükbe, keresztbe-tárgyalásukba került e végtelenül fontos, bizalmi helyre kerülésem!

Még hogy Csabán *Gazsibarát* személy legyen a hírügynökség ki nem küldött tudósítója...”

Hogy ne mondjam, lett.

Amúgy az általam írt levelek odaát, Felkesziben vannak.

A „gazsibarát”-ra mosolyogva (s tán némi örömmel) jegyezte meg: érti...

1982. október 4.

Az Írószövetségből küldi Gáspár, vidéki titkárként válaszol tagfölvétel iránti érdeklődésemre. „Egy egészen rövid szakmai életrajzot juttass el a Szövetség Titkárságának. Sorolj fel néhány fontosabb antológiát is. Ez elegendőnek látszik a jó kötet mellett.” (Az ő aláhúzása itt és a továbbiakban is, ahol jelöljük.) Későbbi jó barátokat emleget a döntésre jogosultak közt: Balázs József, Simonffy András... Megkapta a Sinka-kötetet, igyekszik fölvenni a kapcsolatot a vésztőiekkel. Ha jól emlékszem, akkor avatták a sárréti kisvárosban a Sinka-émlékházat.

1982. november 4.

Fölvételi kérelmem megérkezett, tudósít a Szövetségből. Aztán a viiharsarki irodalmi ügyeket emlegeti, s hogy az ottani irodalmi élet hangadóit a „felettünk álló szervek tartják”.

1983. március 31.

A Választmány egyhangúlag fölvelt az Írószövetségbe.

1983. szeptember 28.

„Nagyon megörvendeztetted szép könyveddel (Pázsit c. elbeszélés-kötet, a csabai könyvtár adta ki), még csak belekezdtem, de kézbe venni is öröm, olyan jó a fogása. Ha végzek vele, majd bővebben...” Csabára készül, a fiatalokhoz, akiktől a helybéli hivatalosak igyekeznek őt elrettenteni. „Örülök, hogy jókor jött az ösztöndíj – hát csak dolgozz kedved szerint. Fölöttünk eléggé ég a tető – bizonyára hallasz a szövetség kemény ügyeiről, de még bírjuk, próbálunk türelmesnek látszani. Tegnap egy roppant viharos választmányi ülésünk volt. Most várjuk az ellencsapást.”

1984. június 12.

„Köszönöm, hogy elküldted ezeket a formás és ízléses könyvheti röplapokat (a megyei könyvtár kiadványain a rendezvényeken szereplő írók, költők egy-egy műve olvasható). Mindenesetre ez egy pozitív híradás a régióból!” Majd megint a viiharsarki irodalmi élet lehetetlenségeit emlegeti.

1986. június 12.

A kopertán változik a föladó: míg eddig a Magyar Írók Szövetsége hivatalos borítékjában küldte leveleit, első alkalommal otthoni címe olvasható küldeményén: Budakeszi, Felkeszi út... „Kedves Miska! 'Könyvheti' könyveim közül a legnagyobb ajándékot Tőled kaptam. Még igazi véleményt, amely papíron is megállná a helyét, nem fogalmaztam, s csak egy köszönő levél elégtelen; de azt hiszem, hogy Te nagyon megleptél könyveddel. A mai próza eléggé vértelen, 'szupertechnikai' vonalától a Magyar Krisztus jó értelemben -: elüt. Neked van miről írnod, s van tétje is! Az utat megletted, s ezen járnod kell immár, mert e könyv után lesznek igazán hűséges olvasóid. Korábbi könyveidet is szerettem, de most végérvényesen híveddé, olvasóddá szegődtem én is. Azt hiszem valahol közös az ars poétikánk is: csak fontos dolgokról érdemes szólni, s azt el lehet dönteni, hogy mi a fontos. A nyelvi erő, az íz /só és fűszerfélék/ is viszi előre a könyved, ez is fontos... de mindenek előtt a téma! Mondjuk, úgy vagyok veled, mint Móricz Erdélyével. Mostanában újra olvasgattam, mikor a Te könyved érkezett – s ezért is az analógia, mert ott is erről van szó. Öllelek és köszöntelek: Nagy Gáspár”

1987...

Ezt a levelet nem találom! Valószínűleg akkor keveredett el, amikor ez időben gyanút fogtam: házkutatásra készülnek az étások... A Fiúk! Olyan szorosnak éreztem a nyakam köré font (láthatatlan) kötelet, hogy odáig fajult a helyzet: eldugtam azokat a kézirataimat (leginkább a Hanyattúzás kommunista- és szovjetellenes hangulatú lapjait), amelyek miatt bajba kerülhettem volna. Ezek közé tehettem Gazsi eme levelét is! A kéziratok előkerültek, e levél máig valahol lapul. (Csak remélhetem, hogy nem a 'KGB'-nél landolt.)

E levelében Gazsi kérdőre vont: hogy gondolom, kéziratot adok annak a Tiszatájnak, amelyet az egész magyar íróársadalom (annak jobbik része) bojkottál? Válaszomban (remélem, ez megvan a budakeszi ládafiában) igyekeztem megmagyarázni, miért döntöttem úgy, ahogy. S Gazsi, mint kapcsolatunk baratívá válása és a további levelek bizonyítják, megértette érveimet, elfogadta azokat. Ahelyett, hogy neheztelt volna rám, tudomásul vette, hogy a magam útját (s nem másét) járom; sőt, a továbbiakban a magam útjának egyik legfőbb támogatójává vált. Szemben azokkal, akik mindmostanáig mindent megtesznek, hogy akadályozzák... munkáim elfogadását.

Mivel érveltem? Ugyanazért küzdünk, nem mindig ugyanazokkal az eszközökkel! Emiatt sem véletlen, mit kaptak tőlem 1987-ben: a szegedi lap Gazsi-vers (A fiú naplójából) miatt leváltott szerkesztőségét váltó csapatnak az Addig vertem, míg meg nem gyógyult című kisded Gulág-történetemet adtam, amelyben egy akkortájt vezérigazgatóként működő, azelőtt ávósként tevékenykedő 'hős' láger-előadásával szolgáltam, nem kicsit meglepve 'a Fiúk'-at, akiknek ez (tőlem különösen, de a kollaboránsnak remélt Tiszatájtól is) szokatlan hang volt.

Hogy mit szóltak ehhez a levélváltásunkhoz a postai levélolvasó titkosrendőrségek? Ők tudják. Mindenesetre ezt követően éreztem, hogy szorul köröttem a hurok. Eresztd meg, feszítsd meg.

Én bírtam a hajszát, életem párja majdnem belerokkant, gyermekeink pedig nem értik, miért kell máig másoknál szerényebb körülmények közt élnünk. Csöndben meghúzva magunk... Hogy apa le ne lepleződjék...

De hát ma kitől kéne tartanunk?

Ők tudják, én csak gyanítom.

...Arról nem beszélve – ezt akkor tán nem említettem Gazsinak –, hogy milyen alapon kér tőlem olyan lap teljes azonosulást, amely addig egy soromat sem közölte. Ha a Tiszatájt a legjobb akkori irodalmi folyóiratnak tartottam is. Gazsival teljes mértékben azonosulok, velük, emiatt, csak részben...

A '87/3. szám után a '87/5-ben a Jézus-Mária c. kisregényemet közölték. Ennek köszönhetően jelent meg '89-ben a Szépirodalminál az *Árva* ima c., három kisregét (ezt is) tartalmazó kötetem.

E viták során többször elmondtam: ha a Népszabi verset kérne tőlem azzal, hogy kiteszi az első oldalra, én antikommunista költeményt küldenék nekik! A vájtfülü ellenzéki szakmabéliek szidnának, amiért, szerintük (s amúgy valóban így is lehet), e lap hamisságból közölne, míg én úgy gondolom, az olvasó a mondandót tekintené fontosnak...

Mint mára kiderült, III/III-asként bőszenemzeti, keresztény, mi több, 'bátran' zsidóellenes 'ellenzéki' emiatt rám vágta az ajtót, s ezzel vége lett a kezdődő barátságunknak, hogy Gazsi... azt követően váljon jó barátá.

1989. szeptember 9.

„Köszönöm a három életes kisregényt, gyűjtőcíme /de milyen kifejező cím!/ *Árva* ima; sajnálom, hogy a múltkor nem láthattalak a mozgóképen, rossz és riszáló televíziókban, de gondolom arról beszéltél a faggatózó riporter kérdéseire: miért ilyen és nem másmilyen prózát írsz. Édes öregem, Neked vagyon egy utad. Kívánom hát, járd sokáig és szerencsével, és közben, de gyorsan küldjél nekünk – a Hitel-nek – novellát, elbeszélést, regényrészletet (12-16 flekk mostanság a normánk, így gondolkozz.” Feladván a Hitel Szállás utcai szerkesztőségéből.

1989. november 10.

„Tanácstalanul állunk, álltunk Alexa tanár úrral regényrészleted előtt, de főleg hosszúsága miatt nem tudtuk leadni eddig, aztán meg még reménytelenebbnek látszik. Nekem ezzel a rengeteg és tömény török gyilkolászással is gondjaim voltak. (Az Eszterberke c. regényemről van szó.) ... Régen írott, de most is ütős kisregényeid gyűjteményéhez, az *Árva* imához gratulálok. Köszönöm a megtisztelő dedikációt. Kedves Uram, jelentem, olvasója vagyok. Bámulom az elősorjázó műket (műveket?). Bizony Maga nem henyélt a pangó évek alatt.... P.s. Igen finom dolgokat olvashattam az 5-ös Jászkunságban Magától, Magáról – ott is Eszterberke + életrajz (vallomás)! + kritikák. ”

1990. május 5.

„Először is köszönet a Hanyattúszás-ért; itt van kezem ügyében, olvasgatom – hát fantasztikus történeteid vannak, az ismerősöket most hanyagolom, hisz olvashattam őket korábban is.... Amúgy meg egyetértünk: a múlt elrendezése, kibeszélése nélkül nincs, nem lesz jövő – még ha mostanság megint – a nagy békülés sátora alatt – erről szólna a mese! Felejtünk és szeressünk – közben nem ismerjük még a nyomorult történelmünket sem, hát még azt, ahogy az embereken ez átment, átgyötrődött – s nem úgy, mint az éles penge.” Ezután Gáspár kérésre tanácsot ad, hol lehetne jelentkeznem kiadatlan kisregényemmel.

1990. november 6.

Megkapta (a Hitelnél) a „Doberdob”-ot – isonzói-doberdói vagabundkorzómat –, „a 24. számban kell megjelenie. Minden jót kívánok ebben a szomorú-ideges országban. Erőt, türelmet, tiszta papírlapot.” Két évtizeddel később sem kívánhatunk **mást** magunknak; mintha köztünk lenne még Gáspár...

1991. március 21.

Arról értesít, hogy ez évtől – mert hogy „sok munkám gyűlt fel” – Döbrentei veszi át tőle a szépirodalmi rovatot, hozzá került a „kicsit hosszúkás” Balti Nemulass.

1991. július 21.

„Kedves Miskám! Hires Kazalrakó Úr! Az Új Magyarországon végig olvasód voltam, s most, hogy befejeződött a MŰ, Apáti Miklós batárunk faggatózása még rátett a kazalra néhány szalmaszálat, gondoltam írok pár sort. Köszönöm a regényt, s mielőbbi megjelenését óhajtanám már könyvalakban! Köszönöm, hogy afféle mottóként versemet (Öröknár: elmúltam 9 éves) érdemesnek láttad újra leírni. /Talán némi erőt adhattam Neked ehhez a nagyvállalkozáshoz, a szálak összegyűjtéséhez: a kazal fölépítéséhez; azért írom így, mert én a nagy Fáraó 'irnokaként' mindég piramisra gondoltam: legyünk immár egyetemesek!/" Szigligeten pihenve írja ezt az „írógéppel körmölt levelet”. Nem beszéltünk össze, mégis tudja: valóban adott nekem erőt a Kazal-rakáshoz, amely valamikor a nyolcvanas évek derekán kezdődött... Nem szalmaszálat a kazalhoz; hitet, hogy lehetséges a magyar paraszt ötvenhat 'piramis'-ba rakása. „További sok erőt kívánok! Baráti öleléssel: Nagy Gazsi.”

1992. január 6.

Október 23-ra jelent meg könyvként a Kazal, s szintén az óévben az Uगतoló c. költői füzetke. „A Kazal-t újbóli vellázással béraktam csűrömbé. Köszönöm, köszönjük az őszi, téli olvasmányt /történelmies abrakot!/. Vidámkodtam és szomorkodtam, és ámuldoztam persze, hogy mi minden jót műveltél az Uगतoló-ban. Verses testámentumod utolsó darabját 1986-ban írtad. S azóta? Poeta uram belelendülve a nagy magyar prózázásba: regényfolyamokra, nem gondolja-e, hogy néha-néha versbeli megjegyzésekre is kapná magát? Jó lenne, mert annyi a nyelvében szegény, műanyag-poéma, hogy az biza sok. Sok a fűrészpör, sok a mosópör – de a 'szennyes' meg itt szégyenül rajtunk! Sajnos, a Hitel-nél szétszéledőben vagyunk, leszünk az új esztendőben, de azért támogató írásműveidre számítunk.”

1993. szeptember 17.

Gazsi – óvatosan, mert még nem hirdették ki – a Greve-díj elnyeréséről tájékoztat, s arra kér, küldjek magamról a méltatáshoz adatokat, illetve javaslatot. „Sietve írok, a hivatalos értesítés ama jó hírről majd érkezik, s én még nem akarnék többet kotyogni... Szóval szerencsém van egy irodalmi kuratóriumban /tavaly óta/ véleményt mondani egy bizonyos díj odaítélésekor. /Ez a díj komoly és rangos, s mivel egy német alapítvány adja a Magyar Írószövetségnek..., így szép summával is jár/...Örvendezve, hogy írhattam ez alkalommal Neked, ölel és gratulál: Nagy Gazsi”

1993. november 3.

„Isten éltesse hazai földön és New York-járás után. '88-ban nekem is nagy élményem vót Amerika, ebben az örült városban csak 5 napot rohangáltam. Itt az új könyved, az Eszterberke...”, majd a Greve-díj átadásának késlekedését magyarázza.

1994. augusztus 8.

A nyáron baráti csapattal szülőfaluja táján jártunk, s meg nem álltuk, hogy benézzünk a Nagyportára. „Igazán megleptetek – hát még Keresztanyámat ott Bérbáltavár híres helyén, valóban öreg szülőházamban! – Szigligetről küldött kedves lapotokkal. Most jártam otthon pár napot, s mondja ám Keresztanyám, 'Csak tudtad volna, hogy erre járnak a barátaid, akkor készülök, sütök /ő is kitűnő sütő asszony, darás rétese világhírű!/ valamit, de úgy megleptek... még szólni is alig tudtam...' Kedves Mihályom! Keresztanyám a te roppant kedves, barátságos feleségedet emlegette egyre. Köszönjük a látogatást, az öreg szülőház /éppen 100 éves, csak pár éve kicsit rendbe tettük/, és egyszer majd úgy járjatok arra, hogy én is otthon tanyázok. Lehet – végleges – is, mert nagyon únom ezt a városi létet. Biztos megkaptad már a 8-as Hitel-t, s benne kitűnő Manhattani leveleidet... Kézcsók kedves nejednek. Körösztyanyám külön is köszönti. Búcsúzó: Gut bály!”

1994. augusztus 9.

Budakeszi képeslapon köszöni meg a bérbaltavári fényképeket. „Az egyik máris indult Keresztanyám (Kelemen Rózsa) címére, hogy nézegesse magát jeles látogatói körében.”

1995. február 28.

A Szökőélet c. vallomáskötetem egyik fejezetét a Hitel Gazsi vétója miatt nem közli (esztendőre a Magyar Naplóban jelenik meg először), mert az írás a Nagy Gáspár nevű költővel is foglalkozik. Hol géppel, hol kék, hol fekete tollal írt, betoldásokkal, kiegészítésekkel ékes 'színes' levél kerekedett belőle; ránézésre is kifejezi a levélíró lelkiállapotát. „Kezdeném azzal, hogy lölkömet kezembe ajánlom, de... nehéz írnom mostan, mert ma csatát vívtam, nem nyertem, csak a demokratikus többség kényszerűen tudomásul vette egyszemélyes diktatórikus, cenzori kérelmemet. Csoórral és Görömbeivel sem tudtam megértetni igazán, hogy most a többiek ellenében miért kértem Uraságod Költőjára című opuszának 'kizsűrítését', miszerént a rovatvezető úr juttassa vissza azzal, hogy bárhon jó helyt lesz a megjelenés, csak éppen a Hitelben nem. Élvezettel olvastam amúgy, kedves Mihályom e csatársor (5 fő) felsorakoztatását, magam is vállalom őket, de engedd meg azt a szerény erőszakot nekem, ha már a szerkesztőségben csatáztam. Gólt nem lőttem, faultokat kaptam, és a legfőbb bíró sport-társ is többször rámfütyült, mindhiába! S ne vedd zokon! Ha máshol megjelenik, annak örvendek... Ölel a „csatársor kerékkötője”: a Nagy Gazsi.” Azt mondja, „lökkömet”; csaknem elírta? Én csak lelkömrül tudok... Mire a tájszótár fölvilágosít: Nyugat-Magyarhonban így való! Gazsi csak tudja.

1995. március 8.

Gyulán műtéten estem át, Gazsi javulást kíván. „Nagyon drukkolok, hogy gyógyulj. S útra tudj kelni Vagabundkorzó ügyben.... Nagyszabású és derék tervet vázolsz föl – SZÖKŐÉLETEK – és két rész készen is vagyon. A költőkét ha 2-3 fővel bővíted az jó, de valóban a 7-es szám sok szempontból nyerőbb lehetne. Szerencseszám – 7 SZENTSÉG stb.!” Majd a Szökőéletben szereplő írók névsorának bővítését javasolja; „adja Isten, hogy sikerüljön, aztán vitassák, szeressék, gyűlöljék ezt a Te értékrended! Az enyém is elég közel áll ehhez. Mint ahogy az általad leírt, szomorú dolgokról /értékrend, erkölcsi gátlástalanság; liberókereszténység és mindez Soros esernyője alatt!/ hasonlóan gondolkodom. De ezt Te jobban látod, mint én. Néha arra gondolok, csak mosollyal és végtelen türelemmel 'győzhető le', meg persze szívós munkával, jobb termékkel. Ők minden dádá-ból erkölcsi tőkét, sikoltozási jogot kovácsoltak... Hálásan köszönöm az Aradvégi mondák-at.” Emlegeti a Csoórit érő méltatlan támadásokat, s mellékeli pár amerikai tárgyú költeményének kézírásos jegyzeteivel ellátott nyomdai levonatát. „...vitassák, szeressék, gyűlöljék...”? Egyszerűbben elintézik: nem vesznek róla tudomást.

1995. április 5.

Budakeszi képeslapon arra biztat, tartsunk velük a nyáron Szigligetre.

1995. október 4.

A Vásárhelyi-pusztán tett látogatásunkat emlegeti (ahova a népi írók évfordulós találkozására hívtak bennünket), majd így folytatja: „Nemrégiben mutatta Görömbei uram írásművedet s abból különöst a szép, igaz, kemény Simonyi-portré ragadott meg. A többi is jó, de ez a legjobb.” Kér, ha tudom, szerezzem meg neki Simonyi Imre Ember Gedeon című kötetét. Az októberi Hitel hozza Körmendi Lajos jó prózáját...

1995. október 15.

Köszöni „Simonyi Imre Ember Gedeonját – kitűnő olvasmány, sok remek és értékes dokumentummal /Márai!/. Döbbenetek a 40-es években írott kis dolgozatok, fantasztikus aktualitásuk van!”

1995. december 13.

Luca napján kelt levelében köszöni a könyvem (a Decebál Gyulánt), „a)... megelőztél, fiú pár órával, kíváncsian várom az olvasás óráit az ünnepek idején. b) A januári Hitel-ben benne lesz a Simonyi-opuszod! Csak legyünk! c) Tán még nem is gratuláltam, választmányi tagsághoz; viszont több v.tagnak nem volt annyi önbecsülése, hogy K. Csabát merete volna elnöknek megválasztani. Bevallom – ez nagy csalódás volt számomra, főleg az ígéretek után...”

1996. április 24.

Megkapta lapomat, olvasta a Poliszt, „benne uraságod remek dolgozatát. ÍRNI – mi a csudának? Hát például nekem. Igen, igen... az írásból sok érdekes, mulatságos és vérlázító dolgot megtudhatunk... majdan egyszer csak összeáll egy saját S. M.-opuszom is”.

1997. január 1.

Köszöni jó kívánságaimat „és az új csabai keresztény lapot, melynek látom Te vagy szerkesztője. Kívánom, éljen soká a Keresztény Nap; legyen bőséggel jó kézirat és támogasson tisztesen a KÉSZ. Ezt olvastam s nagy örömmel... S örülök, hogy az új esztendő első szilveszteri levelét is – az első nap estéjén – épp Neked írom”. A nyári szigligeti találkozás reményében búcsúzik „nagygazsi”. A közös szigligeti táborozásra Balázs Jóska is biztatja; 1996 végén Balázs Jóska, akit 1997 októberében temetünk. ’Szigliget’, Jóska nélkül... „Tehát BÚÉK! – Bízzuk újra életünk Krisztusra! Ez legyen a reménységünk 1997-ben.” Más hogy lehetne.

1997. január 30.

Megfázásáról és Hótalán a hegyek inge c. költeményének folklorizálásáról ír. Aztán hogy „Mostanában kaptam Körmenyi Lajos barátunktól szép könyveket, saját verseket, műfordításokat. Meg rövid prózáit is, melyek Serfőző uram kiadójának gyűjtettek szép csokorba. Jó látni, hogy (mások), barátaink dolgoznak, termékenyen.”

1997. június...

„Mindenfelé látom a részleteket a Vagabundkorzó V. könyvéből /talán legutóbb a miskolci Új Holnapban). Sajnos, /nálunk/ nem volt egyértelmű a lelkesedés, aztán késlekedtünk is, az idő meg haladt, s úgy látom, hogy ez a rész már ’elúszott’... küldj újabb részt ebből a könyvből, vagy újabb írást... Remélve, hogy nem neheztelsz ránk...” Rá, hogy lehetne?

1997. június 16.

„Telefonvégre akartalak kapni könyved elolvasása után rögvést, de nem sikerült (otthon nem voltak, csak leányoddal beszéltem; az MTI-nél meg azt mondták, valahol úton vagy). Nos – hálásan köszönöm Csuba Ferke történetét s igen jól szórakoztam ezen a 77 derék oldalon. Szinte hallom, látom Színpadon, vagy rádiójátékban – oly jók a beszédek, figurák. Adtad-é már valami színházi dramaturg kezébe? Megérné, mert érdemes, közönség elé kívánczó munka. /Alexa Karcsi jól utószavazott!/ Mihályom! Még egyszer köszönet Csuba Ferke három húzásáért. Ölel: N. Gazsi á lá ’poszt-népies ponyvádért’” (Hogyne, a Nemzeti kérte, hogy nyomban visszadobja.)

1997. december 28.

Alaposan túldicsér karácsony negyednapi levelében, de inkább öleljék az embert, mint rugdalják! – mondhatnám bárki után szabadon. A Szökőélet jelent meg Serfőző Simonnak és az NKA-nak hála! „Köszönve a kivételesen megtisztelő /hosszú és szellemdús!/ dedikációt a karácsonyfa alá való és nem alávaló!/ könyveid élén. Kedves komám, szegénylegény –: igazi hős vagy/ol/ Te író-költő-java; Világfa állító bátor vitéz! De ezt a rengeteg dolgot, amit a SZÖKŐELET-be /ragyogó és találó cím!/ bespejzoltál, oltári (?) óvatosan kell fogyasztani – mert erős, fűszeres csabai! S. M. úrról most aztán mindent /?/ megtudhatnak az illetékesek és illetéktelen szájtáti olvasók is. Magam persze dagadozó kebellemmel olvasom, ha... pennára veszi nevem /lásd: 'Gazsibarát' – de örvendek, hogy jussod visszavéve, én meg töprengök szép //S.M-ről szóló// hosszú mondatokon!/, vagy barátaim s azok barátai és ellenei nevét. Nevesítve van a VILÁG és az ÉLET. De azt gondolám: így HITEL-es.... Öleléssel Nagy Gazsi – Sarusi-dijas –...” Még hogy „bátor vitéz”? Hogy lehettem volna én akkor, amikor ő vala... nyíltan, s nem regébe rejtve, regébe fujtva mindazt, amit érzek, látok, gondolok. „Hős”... Az erős túlzást bizonyára a szeretet, az azonosulás mondatja vele. (Miközben én mindössze nem akartam áldozattá válni...)

1998. február 11.

Az írásomban általa „kutya elírás”-nak becézett sajtóhibát szóvá tevő levelemre válaszol: utánanéznék...

1998...

Valamikor ebben az évben levelet hoz a posta Németországból: lefordítják s kiadják a jövő esztendei frankfurti könyvvásárra két regényemet, a Magyar Krisztust és a Kazalt. Érdeklődésemre, ki ajánlotta nekik, a fordító azt válaszolja: „A Hitel”. A 'Hitel'? 'A lap' aligha; nem éppen Nagy Gáspár? Csakis ő lehetett. Hogy a nóta vége az legyen, egyiket sem adják ki. A német kiadó előbb az aradi parasztregeére gondol, annak megjelentetésére készül, végül attól is eláll azzal, hogy számításuk szerint túl sokba kerülne a (könyv és a szerző) bevezetése (a piacra). A Kazalról – amúgy – egy fia műítész szót nem ejtett; Gazsi rájuk sem hederített, ő világgá kürtölte volna róla a hírt! Rajtunk kívül – olybá tűnik – nem sokan értik, hogy igenis van regény a 'paraszt ötvenhat'-ról. Hozzáértő műítész híján műbírálat nem született a Kazalról, NG viszont német nyelvre fordíttatta volna, hogy világnyelven is olvasható legyen. S mit ad Isten, a hozzá-nem-értőknek lett igaza. (Ahogy a költő mondja: Van, aki ért hozzá, van, aki ugatja.)

1998. december...

Karácsonyi üdvözlőlapon köszöni „...a csabai írói dekameront! Izgalmas munkát...”, az Írni, Csabán című széptanulmányom első, különnyomatként közreadott változatát.

1999. október 19.

Köszöni a Hitelnek küldött kéziratot, amely „Jó, erős, életes opusz”, most Ágh Pista olvassa. (A Szűzanyám c. beszély.) „Látod, nem találkoztunk Frankfurtban! Az utazás előtti napokban lemondtam. Itthon támadt dolgom. Holnap viszont Strasbourgba Mitteleurópázi utazom. Okt. 23-án ott ünnepelek.”

2000. április 16.

Az Almati-ból cirill betűs magyar írással föladott levelemre válaszol: „Bár én oroszul már alig olvasok, de lapod jó szavait azért kislabizáltam”. (Hithű moszkovita üsmerőseimet Ázsiából ezzel a bizánci magyar írással ijesztgettem, Gazsinak csak a játék kedvéért küldtem efféle torzonborz írást Qazaqisztánból.)

2000. augusztus 26.

Nem levelesládából, hanem a nálunk lévő kézirat-gyűjteményből kerül elő 2012-ben (dolgozatunk első változatának közreadását követően) Almádiban e költői küldemény. A postai bélyegen 27-i budakeszi pöcsét, ám a kopertában küldött számítógépes költemény-kézirat (Az utolsó /előtti/ szó jogán – Simonyi Imre emlékének) keltezése „Gyulán, 2000. július 26-án (eddig géppel, hogy innen kézzel következzen:) a Várban csillagfényes estén Sarusi Miskának – legújabb könyvét is támogatva – testvéri öleléssel küldöm, amikor S. I. 80 esztendőös lenne. Nagy Gazsi”...

Na ja, Simonyi. Meg Gazsi. Miskával.

Azaz (megint) valamelyik állami alapítványi könyvkiadás-támogatást megítélő bizottmány tagjaként szavazott – ismét – reánk?....

Ő igen. Más? – kinek mire futja.

2001. április 4.

„Igen jólesett, hogy az új könyvedet, a Csonka-Csanád-ot is elküldted annak ellenére, hogy a H. című lapunk nem jeleskedett az előzetes közzétételben. /Vagynak itt gondok bőviben... Vagy így: itt is vannak gondok!/ Olvasom tehát a mozaikokból szépen összeálló kisiratosi falurajzot s arra gondolok: nekem is lenne ilyesféle tartozásom őseim földjén, ott a vasi végeken.” Megírta, nem? Tv-filmben viszont vallott, igen szépen, a falujáról, családjáról, népéről. A Gazsi által küldött lengyel levelezőlapon az ószandeci Boldog Kinga-székelykapu, amelyet utóbb lengyel vagabundkorzónon érintek meg. Gáspár így csalogatott a maga útja közelébe... Hogy ne mentem volna vele! (Amikor csak lehet; ahogy lehetett.)

2001. november 7.

Kelt levele „a NSZOF ünnepén, amidőn az AURÓRÁT elsütötték”. S mit nem ír: „Jövőre, ha élünk !/ a Berekfürdői Író-tábor feredős részében kell Csavgó ének-eidből egy felolvasó estet rendeznünk. /Az ötlet Körmenyi uramhoz szálljon!/ Hát biza jókat derültem poétai kurjantgatásaidon; alsófertályos burukkolásaidon; betyárosan archaizáló nyelvcsomagaidon. Szóval: hangzó, visszhangzó előadást képzeltem el rögvest; amint csak lehet; s amíg Te mondd, a verseket, addig Schéner uram nagy rajztáblákkal – csurdén – a parton festi-rajzolja a hozzávaló képet. Ezt álmodtam! De legkomolyabbra is fordítván a szót: versben is olyat tudsz, amit csak Te tudhatsz; íz, szín, nyelv egyénit, kezéd ügyében volt...van. Szóval: jó és tanulságos a 'klapanciákat' olvasgatnom. Mondom: ez is SARUSI! Sokszor öllelek Pannóniában, az almádi hegyen: N Gazsi, feredő-társ.” Körmenyi Lajost eleget piszkálták bizonyos jóakarók, 'Sarusival mért kivételez' (az állandó író-tábori részvétellel), nem hogy továbbítsam Lajosnak ezt a biztatást! A Gazsi által megálmodott bereki feredő-mutatvány (mindörökre) elmarada...

2002. május 17.

Széptanulmányaim kötetét küldtem neki. „Lám, Te mindig tudsz egy könyvet küldeni, tudsz valami mást. Petőfi: más! Köszönöm – most az április 21-e utáni gyalázat gödrében – még vakoskodva – olvasgatok. Külön is örömmel Körmenyi Laji barátunkról meg SIMONYI MESTERRŐL! Meg aztán fel-felsikkantva a Híd? Magunk közt? címűn; meg amit Tokajban elmondottál 'dicsérőleg' a la Pártirodalom... Bámulom nyelved cikázását (persze ez a gondolat-eszme köszörűkövéen pattintott szikra meghosszabbodása), ahogy Sarusi uram csőre áll, úgy mondja, sebesen, szorgosan, rendületlenül. Most tán még több erő kell ehhez (ápr. 21. után!), de én Benned eleitől fogva bízom. Így legyen!” Marad hát jóbarátsággal... Mondhatnók: Ő igen, más ritkábban. „A Balaton ilyenkor már szép lehet; jó nyarat, 'jó fényt a Családnak'!”

2003. március 28.

Hajnali ½ 4-kor kelt e levél... „Iziben elolvastam Páter Godó Mihályról szóló beszélyedet, mert ösmertem jól magam is Godó atyát. Ugyanis a Budakeszi Korányi Szanatóriumban van egy jó barátom, aki elhozta közénk. Páter Godóval többször, több órát lehettem együtt. Csodálatos ember, szent, vértanú volt! Még egy fényképét is őrzöm! Itt Budakeszin néhány barátom meg nálamnál is jobban ösmeri, mert sokat járt náluk, amikor a kórházból kiengedték (ez a halála előtti éveket, 1993-1996. közti időt jelenti). Például Balczó András is rajong érte, néhányszor autójával vitte is ide-oda.” Ha Godóról még többet akarok tudni, nyugodtan megkereshetném Balczót, meg több más barátját, akik az atya temetésén is ott voltak Kisiratoson, ahova jó néhányszor hazafuvarozták. „Tudtommal egyikük több órás videót is felvett Godó atyáról /s ők jártak közben, hogy az MTV is forgasson róla filmet/. Azaz Gáspár arra biztat, írjak többet Godó atyáról... Azt írja, el kellene kezdeni az ő boldoggá avatásának a hivatalos dolgait. „Isten kifürkészhetetlen útjának és kegyelmének gondolom, hogy pont most bontottam ki a Te küldeményedet s ez volt benne! Ugyanis mostanában egyre többször gondoltam a Godó atyával való találkozásainkra. Prédikált itt. Budakeszi templomban is! A hívek oda voltak a 81-82 éves hitvallótól.” Mellékelve a Genfi Magyar Értesítő címlapja: „Ünnepi szónok: Nagy Gáspár Kossuth-díjas író” a március 15-i ünnepélyen. A kopertán a 2. magyar hadsereg emlékbélyege.

2003. június?...

A Godó atyáról szóló írást már kiszedve látta, tán az augusztusi számban közlik, értesít. S hogy most kapta kézbe Godó Mihály testamentumát, amely Kolozsvárt jelent meg.

2003. december 28.

Karácsonyi olvasmánya voltam a Balatonfiúk-kal, írja. „Megdöbbentő sorsok vannak; lám, a Balaton-felvidéki fiatalok hősiessége /életük és haláluk/ egyszer csak napvilágra került! Szívszorító olvasmány. De tudod-e: hány hasonló sors van még az 50-es évekből, az '56 előtti időkből! Nagyon sok. /1951-ben pl. bencés diákokat végeztek ki./... Jó volt találkozni a Bárka Színházban (a la Berecz uram estjén)...”

2004. március 11.

A Hiteltől a Katolikus Rádióhoz távozik.

2004. június 8.

„Köszöntöm és hálásan köszönöm immár 30. könyvedet! Jelzem: polcaimra még minden Sarusi-opusz ráfért s ezután is helyet találunk. A következő 30 is! Várom őket! Kisiratos, ott a mezsgyén, most méltó 'feldolgozót' kapott, élvezettel olvastam szívbeli falurajzodat, ragaszkodó szeretettel írt 'kised' munkádat. (A Szalbek-Iratos került ekkor a kezébe.) /Engem is sokat foglalkoztat mostanság a gyökerek közötti kutakodás, s noha időm nincs hozzá elég! – szülőfalum, ahol Te is jártál, már messzebb került, mert házunkban az egerek laknak, keresztanyám /88 éves múlt/ meg öregotthonban tölti napjait a közeli Vasváron.” Írja, megjárták a csíksomlyói búcsút, még Godó atya is velük volt, mert emlegették.

2005. november 7.

„Ma hajnalban, midőn eldördültek az Auróra ágyúi... írok Neked, hogy megköszönjem legújabb könyvedet, az Alföldi képek-et. Néhány este sikerült elolvasnom szép munkádat, melyben valóban a Nagy Magyar Alföldet 'kamerázod' be rendesen és változatosan, üdítően. De igazából a 197. oldaltól kezdtem el megrendülten olvasni könyvedet, mert ott vannak a mi közös bereki élményeinket őrző berekfürdői passzusok; meg szép emlékek Lajosunkról (persze máskor is, pl. Balázs Jóskáról, Gionról, Püskiékről). Te itt szinte egy külön kis

Körmendi-könyvet írtál; állítottál fejfaként, melyen az írások a Ti barátságokat és drága barátunkat szívközelből megidézik. Bizony még könnyeztem is olykor! /Temetése is valószínűtlenül nagy 'nyárban' történt, holott január volt!/ Áldjon a Teremtő. Ölel: Nagy Gazsi". Nemkülönben.

2006. január 22.

S az utolsó levél Tőle. E levélhez mellékelte fénymásolatban közös ismerősünk, a „Havasi Zoltán” fedőnevű titkosrendőrségi, mi több, politikai rendőrségi ügynök személyi lapjának másolatát. „Nem olyan régen a besúgóim 6-os kartonját is megkaptam, tehát névvel is ismerhetem őket. Kivéve egyet, róla viszont ezt az aranyos leírást kaptam. Holott már máshol egyszerűen kiírták a nevét... Na, szerintem Te nyugodtan megírhatnád az 1988-as békéscsabai dolgokat, benne Sz. Z. dolgait...” Hogy megírom-é? Ha Gáspár erre biztat, miért ne?!... Hogy szívják majd a fogukat pribékék, s a velük egy húron pendülő egyéb – 'semleges', süket és vak és hasonszőrű – pernahajderok. 'SM megint szélsőséges'... Újfőnt nem. Pedig, mi nem történt, utolsó szava is ez hozzám: nevezd őket néven... Későtavasszal, majd ősszel újra beszéltem vele, fölhívtam, mert hallottam, beteg. Élete utolsó SM-könyvét is megkapta (a Körmendi és Sarusi szabad csapatot), mert azt mondta, küldjem!... Aztán néma csönd: örökre elszenderült mindannyiunk – minden nemzedékbeli magyar szabad legény – szabadcsapat-társa.

2007. január 10.

... a postai bélyegzőn. „Megrendülten tudatjuk, hogy Nagy Gáspár... 2007. január 3-án ötvenhét éves korában türelemmel és méltósággal viselt hosszú szenvedés után visszaadta lelkét Teremtőjének...”

ISTEN VELED!

Isten áldja kezed nyomát.

T A R T A L O M

<i>Előjáró beszély</i>	2
A többit bízta rám. Üdv. Imre	3
Ha Ördögh mondja	12
Lajzsan gyöngybetűi	23
Gazsi írja	37